

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

739556

TARİHİ ÇEVRELERDE YAPILAN YENİDEN
DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARINDA
YÖNTEM VE NİTELİK SORUNU

Mim. Feride Pınar AYAN

F.B.E. Mimarlık Anabilim Dalı Mimari Tasarım Programında
Hazırlanan

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı: Prof. Işık AYDEMİR

İSTANBUL, 2003

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
MİMARİ TASARIM PROGRAMI
TEZ YERLEKÖÇÜM KURULU
GÖZKURTAN YOLU MERKEZİ

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
KISALTMA LİSTESİ	iv
RESİM LİSTESİ.....	v
ŞEKİL LİSTESİ	vi
ÖNSÖZ.....	vii
ÖZET	viii
ABSTRACT	ix
1. GİRİŞ	10
2. TARİHİ ÇEVRE.....	12
2.1 Tarihi Çevre Olgusunun Tanımı	12
2.2 Tarihi Çevreye Saygı ve Tarih Bilinci.....	16
3. YENİDEN DEĞERLENDİRME-REVALORİZASYON.....	19
3.1 Kavramın Tanımı ve Amacı	19
3.2 Yeniden Değerlendirme Çalışmalarının Gerekçeleri.....	20
3.2.1 Gerekçelerin Sosyal Boyutu	20
3.2.2 Gerekçelerin Ekonomik Boyutu	21
3.2.3 Gerekçelerin Politik Boyutu	21
4. YENİDEN DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARINDA NİTELİK VE NİTELİĞİN SAĞLANMASI İÇİN KULLANILABİLECEK YÖNTEMLER	24
4.1 Tanım	24
4.2 Tarihi Çevrelerde Nitelik Sorunu	24
4.2.1 Kültür - Tarihi Çevre İlişkisi	25
4.2.1.1 Kültür Tanımları	25
4.2.1.2 Kültür ve Çevre.....	26
4.3 Tarihi Çevrelerin Değerlendirilmesinde En Uygun Çözümlere Götürebilecek Yöntemler	28
4.3.1 Çözüm Üretilmesinde Fikir Alış-Verişi.....	28
4.3.2 Tarihi Çevrelerin Bölgelere Ayrılması	29
4.3.3 Süreklilik.....	30
5. BATI ÜLKELERİNDE VE TÜRKİYE’DE ÖRNEKLERİN İNCELENMESİ ...	31
5.1 Mostar	31
5.1.1 Mostar Kentinin Tarihçesi	31
5.1.2 Mostar 2004 Projesi Çerçevesinde Gerçekleştirilen Faaliyetler.....	34
5.2 Fransa ve Malraux Yasası.....	40

5.3	Zeyrek	45
5.3.1	Zeyrek Bölgesinin Tarihçesi	45
5.3.2	Zeyrek'te Daha Önce Yapılan Araştırma ve Planlama Çalışmaları	49
5.3.3	Karlsruhe Üniversitesi ve Darmstadt Teknik Yüksek Okulu'nun Bölgede Yaptığı Çalışmalar	50
5.4	Süleymaniye	59
5.4.1	Süleymaniye Bölgesinin Tarihçesi	59
5.4.2	Süleymaniye Bölgesinin Günümüzdeki Problemleri	63
5.4.3	"Mimari Mirasın Bugünü" Programı Kapsamında Yapılan Araştırma ve Çalışmalar	66
6.	DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	71
6.1	Örneklerin Değerlendirilmesi	71
6.2	Bir Sistem Önerisi	71
6.3	Sonuç	73
KAYNAKLAR		75
ÖZGEÇMİŞ		77

KISALTMA LİSTESİ

- UNESCO** United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UNDP United Nations Development Program
IRCICA International Research Center For Islamic History, Art And Culture
WMF World Monument Fund

RESİM LİSTESİ

Resim 2.1 İngiltere Gloucestershire'da bir sokak dokusu (Kuban, 2000)	12
Resim 2.2 İngiltere Gloucestershire'da bir köy yolu (Kuban, 2000)	13
Resim 2.3 Safranbolu	14
Resim 2.4 Üsküdar'da bakımsız durumdaki ahşap evler (Kuban, 2000)	15
Resim 2.5 Birgi Çakırağa Konağı, restore edilip ziyaretçilere açıldıktan sonra	17
Resim 5.1 Mostar tarihi kent dokusu	31
Resim 5.2 Savaş öncesinde Mostar Köprüsü	33
Resim 5.3 Mostar köprüsünün yıkıldıktan sonraki durumu	33
Resim 5.4 Yeni Mostar köprüsünün inşaatı (1998)	35
Resim 5.5 Günümüzde kullanılmakta olan Mostar köprüsü (1999) (Pasic, 1999)	36
Resim 5.6 Mostardaki lise binasının savaştan önceki durumu (Pasic, 1999)	39
Resim 5.7 Mostardaki lise binasının savaştan sonraki durumu (Pasic 1999)	39
Resim 5.8 Bordeaux'da koruma planı öncesi bir binanın durumu (Okyay, 2001)	43
Resim 5.9 Binanın koruma planı sonrasındaki durumu (Okyay, 2001)	43
Resim 5.10 Bordeaux'da koruma planı öncesi bir binanın durumu (Okyay, 2001)	44
Resim 5.11 Binanın koruma planı sonrasındaki durumu (Okyay, 2001)	44
Resim 5.12 Zeyrek bölgesinin genel görünüşü	45
Resim 5.13 Pantokrator Kilisesi	46
Resim 5.14 Zeyrek'ten ahşap ev örneği	47
Resim 5.15 Zeyrek'ten ahşap ev örneği	48
Resim 5.16 Tarihi dokunun yeni yapılaşma içerisindeki durumu (Müller-Wiener, Cramer, 1982)	52
Resim 5.17 Eski sokak dokusunun durumu (Müller-Wiener, Cramer, 1982)	53
Resim 5.18 Süleymaniye Camii	60
Resim 5.19 Kirazlı Mescit sokağı cephe dokusu (Pasic, Dodds, 1995)	61
Resim 5.20 Kirazlı Mescit sokağı cephe dokusu (Pasic, Dodds, 1995)	62
Resim 5.21 Süleymaniye'deki bir konut binasının günümüzdeki durumu (Kuban, 2000)	64
Resim 5.22 Süleymaniye'de terkedilmiş bir konağın günümüzdeki durumu (Kuban, 2000)	65

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 5.1 Öğrenci çalışmaları "Cernica Mahallesi" (Pasic, 1999).....	37
Şekil 5.2 Mostar köprüsü ile ilgili yapılmış bir bilgi çalışması (Pasic, 1994).....	37
Şekil 5.3 Le Corbusier'in Paris'in tarihi kent dokusu için önerdiği "Plan Voisin".....	41
Şekil 5.4 Le Corbusier'in Paris'in tarihi kent dokusu için önerdiği "Plan Voisin".....	41
Şekil 5.5 Zeyrek Bölgesinde çalışmaların yapıldığı 1977-1981 yılları arasında meydana gelen yapısal değişiklikler (Müller-Wiener, Cramer, 1982).....	51
Şekil 5.6 Zeyrek için önerilen rehabilitasyon planı (Müller-Wiener, Cramer, 1982).....	54
Şekil 5.7 Zeyrek'e yaya ve turistler için ulaşım önerisi (Müller-Wiener, Cramer, 1982)	55
Şekil 5.8 Zeyrek İbadethane Sokak'ta bulunan bir binaya getirilen yeniden değerlendirme önerisi (Müller-Wiener, Cramer, 1982)	57
Şekil 5.9 Zeyrek Bölgesinde oluşturulan kriterlere göre yeni yapı önerisi (Müller-Wiener, Cramer, 1982)	58
Şekil 5.10 Atölye çalışması sırasında yapılan sokak ve cephe eskizleri (Pasic, Dodds, 1995).....	67
Şekil 5.11 Mimari Mirasın Bugünü Programı kapsamında yapılan atölye çalışmalarında ortaya çıkan "Kentsel Yönetim Birimi Yapılanma Önerisi" (Pasic, Dodds, 1995)	69

ÖNSÖZ

Günümüzde, özellikle de ülkemizdeki büyük kentlerde mimari yapılar ve mimari çevre ile ilgili bir takım rahatsızlıklar duymayan yok gibidir. Yapılaşmanın düzensizliği, tarihi çevrelerin kendi içindeki uyumu da gün geçtikçe yok etmektedir. Türkiye'nin kendini dış ülkelere ispat etme ve saygınlık kazanma çabaları içerisinde bulunduğu günümüzde, özellikle de tarihin bu denli tahrip edilmiş, hatta tahrip edilmeye devam ediyor olması acı vericidir. Oysa bu tarihi mekanların terk edilip, yeni yerleşim merkezleri kurulması ve kentlerimizin gittikçe büyümesi, hiçbir şeyin çözümü olmadığı gibi, aksine sorunları çeşitlendirmektedir.

Çevre ve doğa ile iç içe büyüyemeyen apartman çocuklarından biri olarak, tarihi çevrelerin yeniden değerlendirilerek, tekrar gerektiği gibi kullanılmasının hem bizlere hem de gelecek nesillere gerek yaşam felsefesi gerekse kültürel açıdan büyük yararı olacağına inandığımdan, özellikle kuram ve uygulamada niteliğin nasıl elde edilebileceği ve bunun yollarını bir parça araştırmaya çalıştım.

Yardımları ve desteğinden dolayı, aileme ve hocam sayın Prof. Işık AYDEMİR'e teşekkürlerimi sunarım.

Mim. Feride Pınar AYAN, Ocak 2003

ÖZET

Tarihi çevreler, geçmiş dönemlerin sosyal, kültürel ve ekonomik yapısını, yaşam biçimi ve felsefesini yansıtmaları, doğa-bina ve bina-insan ilişkileri arasında kurdukları ilişkinin doğruluğu açısından büyük bir birikimin ifadesidir. Günümüzde yaşanan hızlı kentleşme ve nüfus artışının da etkisiyle ortaya çıkan, düzen ve plandan yoksun yapılaşmalar, tarihi çevrelerin de zedelenmesine, hatta giderek yok olmasına neden olmaktadır.

Bu alanlarda yapılan restorasyon ve koruma çalışmalarına ek olarak yeniden değerlendirme kavramının da giderek önem kazanması ve yaygınlaşması kaçınılmazdır.

Bu çalışmada öncelikle tarihi çevre, tarihi kent dokusu kavramları ve tarihi çevre bilinci açıklanmaya çalışılmakta, bu nedenle de tarihi yeniden değerlendirmenin ve tarihi çevrelerin yeniden yaşayan mekanlar haline gelmesinin önemi ve gerekçeleri vurgulanmaktadır.

Günümüzde nitelikli tasarım kavramı bile büyük tartışma konusudur. Bu nedenle yeniden değerlendirme çalışmaları gibi geri dönülmesi güç kararlarda nitelik sorunu çok daha fazla önem kazanmaktadır. Bu durum da yapılacak çalışmalar için yöntem önerilerinin analiz edilmesi gerekliliğini doğurmaktadır.

Yöntemlerin çeşitli bölgelerde, çeşitli özelliklere sahip tarihi çevrelerde kullanımı, Fransa, Mostar, Zeyrek ve Süleymaniye örneklerinde incelenerek, ortaya çıkan olumlu ve olumsuz yönler nedenleri ile araştırılmakta, ideal yöntemin ne olabileceğine dair öneriler sunulmaktadır.

Anahtar kelimeler: Tarih, çevre, yeniden değerlendirme, yöntem, nitelik.

ABSTRACT

Historical environments are the expression of accumulations according to their reflection of social, cultural and economic structures, life styles and philosophy in the old period. Also, they do express these accumulations due to the accuracy in the way they combine the relationship between nature-building and human being-building. Lack of order and planning within the structures that arise because of the rapid urbanization and population growth, leads to the damage of the historical environment, even its destruction.

Therefore, it is an inevitable fact that the concept “revalorization” is becoming more important and prevalent besides the restoration and preservation activities in this field.

Within the framework of this study, first of all, the concepts of historical environment, historical urban tissue and awareness of historical environment are trying to be explained. Thus, it's been underlined with reasons that the revalorization of history and the revival of life within these historical places are important.

Today the concept of “qualified design” is highly questionable. Therefore, the problem of quality on difficult decisions such as revalorization studies is getting more significant. This situation leads to the necessity in the work of analysis of method recommendations.

Through scrutinizing the use of methods in various regions and historical environments with diverse specialities such as France, Mostar, Zeyrek and Süleymaniye; arising negative and positive sides are explored with reasons; presenting suggestions on the ideal method.

Keywords: History, environment, revalorization, method, quality.

1. GİRİŞ

Hızlı kentleşme ve köylerden kentlere göçün bir sonucu olarak tarihsel kent dokusu, bir çok büyük kentimizde özelliğini kaybetmiştir. Hızlı nüfus artışı ve bunun sonucunda meydana gelen çevresel ve yapısal sorunlar tarihi kent dokularının yeni yapılaşma alanları tarafından tahrip edilmesine yol açmıştır. Özellikle İstanbul'da 1950 sonrasında kentin kimliği bu hızlı kentleşme ve yeni imar karar ve faaliyetleriyle değişime uğramış, modernleşme adına gerçekleştirilen yeni düzenleme ve yapılaşmalar kentin "özel"liğini geriye dönülemeyecek biçimde yok etmeye başlamıştır. 1970'lerde ağırlık kazanan tarihi değerlere sahip çıkma bilinci ile bir yandan tarihi çevreler korunmaya çalışılırken, bir yandan da kasıtlı yangınlar sonucunda tahrip olmaya devam etmiştir. Oysa bu ve diğer kentlerimizdeki tarihi dokular yok edilerek oluşturulan yeni yaşam alanları, geçmişin yapı-doğa ve insan-yapı ilişkilerinden yoksun, çevreye duysuz kentsel gelişmenin meydana getirdiği alanlardır. Sağlıksız ve estetikten yoksun yapısal çevreler, anlam ve kimliklerini kaybeden tarihi yapı ve çevreler bunun bir sonucudur.

Tarihi çevreler, zaman süreci içinde geçirmiş oldukları değişim sonucunda ortaya koydukları kültürel kimlikleri ile günümüz koşullarına ayak uydurabildikleri ve sürdürülebildikleri sürece önem kazanmaktadırlar. Günümüzde sanayileşme, göç, yabancılaşma ve yozlaşma gibi bir çok sıkıntının varlığı hissedilmekte, doğal ve kültürel değerler ve onların içinde buldukları çevreler yok edilmektedir.

Bu sorunların çok yoğun bir biçimde yaşandığı ülkemizde de maalesef, tarihi kent dokularının korunmasında yeterli çaba gösterilememiştir. Günümüzde tarihi çevreler ve kent dokuları konusunda yaşanan iki ana problem tarihi çevrelerin terk edilerek kaderlerine bırakılmaları ve yeniden değerlendirme adı altında alınan kararlar sonucunda tarihi değerlerimizin geri dönülemeyecek biçimde zarar görmeleri ve hatta okunamaz hale gelmeleridir. Her iki problem de tarihi çevrelerin yıpranması anlamına gelse de, ikincisinin izleri çok daha fazla olmaktadır.

Geleneksel çevrelerdeki pozitif değerlerin saptanarak ve yorumlanarak, modern tasarımlara ışık tutacak temel ölçüt ve ilkelere, doğru bir biçimde ulaştırılması günümüz yapılanmaları için yaşamsal önem içermektedir. Sosyal değerlerin sürekliliği ve tarihsel mirasın değerlendirilmesi ile elde edilen yöresel kentleşme karakteristiklerinin ve yapılanmalarının incelenmesi ve bu bölgelerin korunmasına yönelik bir toplum bilincinin yaratılması, hem

mevcut yerleşmelerin güncel işlevler yüklenerek korunmasına hem de modern ve çağdaş tasarımlara da esin kaynağı olacaktır.

Mimarlığın yaşanabilir mekanlar yaratmayı amaçlamasından yola çıkılarak yapılan bu tez çalışmasında, günümüz kent anlayışı içinde tarihi çevreler, günümüzdeki durumları ve sorunlarının nedenleri araştırılmış, bu çevrelerin aslında tam anlamıyla yaşamadıkları ortaya çıkmıştır. Yaşamayan mekanlar yok olmaya mahkumdur, oysa bu durum o tarihi çevrenin ait olduğu kültürün de yok olması demektir.

Bir toplumun kültürel ve sosyal yapısının yansıması olan bu tarihi kent mekanlarının nasıl yeniden okunabilir ve yaşanır hale getirilebileceği, bu yaklaşımın nasıl en nitelikli çözümlere ulaştırabileceği sorusuna bir cevap aramak bu tez çalışmasının amacını oluşturmaktadır. Bu sorunun cevabı aranırken ise, değinilen kavramlar ve birbirleri ile olan ilişkileri açıklanmaya çalışılmış, Mostar kentinde savaş sonrasında zarar gören yapıların onarılması ve yeniden değerlendirilmesine yönelik yapılan uluslararası çalışmalar, Fransa'da tarihi çevrelerin korunması ve yaşatılması için atılan en büyük adım olan Malraux yasası ve İstanbul'da Zeyrek ve Süleymaniye'de yapılan uluslararası atölye çalışmaları örnekleri incelenmiştir. Bu örneklerin olumlu yönleri bir araya getirilerek günümüz Türkiye'sinin tarihi kent dokuları konusundaki eksik ve yanlış yaklaşımları gidermek adına yeni bir formül üretilmeye çalışılmıştır.

2. TARİHİ ÇEVRE

2.1 Tarihi Çevre Olgusunun Tanımı

Her toplumun, her dönemde yarattığı fiziksel mekanlar o toplumun kültürel yapısının maddi kalıntısını oluşturmuştur. Bunlar -eski- olarak tanımlanmış ve bu tanımlama nitelik ve nicelik açısından tüm eskimeyi içermiştir. İnsan kültürünün bir parçası olduğu için de tarihi nitelik kazanmıştır. Bu kültür kalıntıları tarihi çevremizi oluşturmaktadır.

Tarihi kent dokuları, geçmiş uygarlıkların sosyal ve kültürel ve ekonomik yapısını, yaşam felsefesini, estetik kaygılarını yansıtan, insan ölçeğinde düzenlenmiş mekanlardır.

Çevre bir kültürün, tarihi bir birikimin ifadesidir. Kültür ve teknoloji değişir, dolayısıyla çevre de değişir. Çevre insana paralel olarak, doğar büyür ve gelişir. Çevrenin son görüntüsü tıpkı bir insan gibi tüm varoluşunun izlerini taşır. Bu izler, sosyal, kültürel ve ekonomik yapının izleridir ve tarihi çevrenin yapı taşlarıdır (Resim 2.1, Resim 2.2).

Resim 2.1 İngiltere Gloucestershire'da bir sokak dokusu (Kuban, 2000)

Resim 2.2 İngiltere Gloucestershire'da bir köy yolu (Kuban, 2000)

Tarih, aslında sadece geçmişini anlatmaz, bugün de tarihin bir parçasıdır. Gelecek kuşakların tarihini şu anda bizim yarattığımız düşünülürse, aslında her geçen an, bizler de tarihin bir parçası olmaktayız. Bunun bir zaman bütünü olduğu unutulmamalı ve bırakılan mirasla günümüzde de bu anlamda tarihin içine yerleştirilebilmelidir. Ancak o zaman bir Tarih bilincinden, tarihi çevre bilincinden söz edilebilir (Resim 2.3).

Tarihi çevrenin taşıdığı izler farklı dönemlerin farklı kuşakları tarafından, farklı imkan ve koşullara göre yaratılmıştır. Bu da sürekli bir yenilenme, yeni ile eski olgularının birbirine geçtiği anlamına gelmektedir.

Resim 2.3 Safranbolu

“Tarih zaman içinde insanoğluna ait faaliyetlerin diyalektik gelişimiyle oluşan dinamik bir süreçtir.” (Özer, 1993)

İnsanoğlu varolduğundan beri ortaya konan eserler nesiller arası devamlılığı sağlamış ve bu devamlılık içinde geleceğe doğru bir düzene gidilmiştir. Aynı düşünce içinde mimari eserler ve anıtlar da çevreleriyle beraber ele alınmış ve bir çevre düzeni, bir mekan olgusu ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan her eser ve olay o toplumun kimliği ve kişiliğidir.

Tarihi kent dokuları yeni kuşaklar tarafından ya aynen ya da değiştirilerek kullanılmışlardır. Sosyal, eko-kültürel yapı değişikçe fiziksel yapı da değişmiştir. Fiziksel yapı da toplum yapısında değişikliklere neden olmuştur.

Endüstri devrimi bir kırılma noktasıdır. Endüstrinin, teknolojinin ani değişimi sosyal yapının da tüm birimlerine yansiyarak köklü değişimlere neden olmuştur. Kentsel ve kırsal alanlar arasındaki denge bozulmuş, fiziksel çevre de bu bozulmadan etkilenmiştir. Bu dünyanın hemen hemen tüm tarihi kentlerinde böyle olmuştur. Kent dokuları bu yeni dengeye göre yeniden planlanmaya başlanmış ve bu planlar uygulanmıştır. Bunun sonucunda o güne kadar

var olmuş tarihsel doku yeni işlevlerin kendine yaşayacak alan yaratmak zorunda olması nedeniyle kaçınılmaz bir biçimde tahrip olmuştur (Resim 2.4).

Resim 2.4 Üsküdar'da bakımsız durumdaki ahşap evler (Kuban, 2000)

Tahrip nedenleri şu şekilde sıralanabilir:

- Sosyal yaşam koşullarındaki değişimler
- Çağdaş konfor koşullarını sağlama isteği doğrultusunda yapılan bilinçsiz müdahale ve ekler
- Yanlış restorasyonlar
- Ekonomik zorunluluklar: Hem koruma maliyetini finanse edecek parasal güçten yoksun olunması, hem de korunacak değerın yer aldığı arsadan daha çok gelir elde edilmesi için o yapıyı yıkıp yerine yeni çok katlı başka bir yapı inşa edilmesi istekleri
- Kişilerce konuya verilen önemin azlığı, halkta tarihsel çevre bilincinin olmaması, koruma eğitiminin yetersizliği
- Yasa ve kısıtlayıcı kararların zorlayıcı etkisi/ters tepkiler
- Yerel yönetimlerin isteksizliği ve ilgisizliği, uygulamak zorunda oldukları kararların bilgileri dışında kalması, yeterince açık ve inandırıcı olmaması, kaynak yetersizliği

- Hızlı teknolojik gelişmeler sonucu geçmişle bağların kopması

Her şeyden önce tarihi çevrede yaşayan kullanıcıların, bilinçlendirilmesi, ekonomik ve eğitim düzeylerinin yükseltilmesi veya ekonomik kolaylıklar sağlanması, kaçak yapılaşma ve kasıtlı yıkıma karşı gerekli denetim mekanizmalarının sağlanması, ancak aynı zamanda da kullanıcı ve uygulamacılara gerekli her türlü enformasyonun, yardımın iletilebilmesi ile tarihi doku üzerindeki tahribatın engellenmesi mümkün olacaktır.

2.2 Tarihi Çevreye Saygı ve Tarih Bilinci

Günümüzde, özellikle bazı bölgelerde, tarihi çevre günümüzün gereksinimlerini karşılamadığı gerekçesiyle terk edilmiştir. Terk edilen binaların bakımsızlık nedeniyle değer kaybetmesinden dolayı kullanıcı profilleri değişmiş, bu da dokunun daha fazla zedelenmesine, tarihi çevreye bilinçli bir yaklaşımın söz konusu olamamasına neden olmuştur. Bunun devamında doğru uygulanmayan koruma yaklaşımları çevreyi daha da yıpratmış, yatırımın ön plana çıkmasıyla ise kasıtlı olarak yok edilmeye başlanmıştır. Yapılan planlamalarda bir süreklilik sağlanamamış, aslında temelde bilinçsizlik günümüzdeki sorunlara neden olmuştur.

Tarihi çevreye saygı veya tarihi çevre bilinci, öncelikle aile içinde veya okullarda verilen eğitimle sağlanmalıdır. Tarihi çevre bilinci ancak tarihi sahiplenmekle olabilir. Günümüzde Türkiye'deki tüm bu tarihi çevrelerin bozulmalarındaki etken, aslında o çevrede yaşayan insanın, o çevreyi kendi yeri yurdu olarak görmemesinden kaynaklanmaktadır. Her zaman, gelinecek daha iyi ekonomik noktalar, alınacak daha iyi eğitim düzeyleri, dolayısıyla da yaşanacak daha nitelikli konutlar bulunduğundan, kimse oturduğu evi , bulunduğu çevreyi benimsememektedir. Biraz daha nitelikli gibi görünen tarihi çevreler de, hep bir gelir kaynağı, bir para kazanma aracı olarak görülmüştür (Resim 2.5). Aslında tarihi çevre bilinci açısından öncelikle değiştirilmesi gereken zihniyet budur. İnsan tarihi sahiplendiğinde aslında tarih de insanı sahiplenecektir.

Resim 2.5 Birgi Çakırağa Konağı, restore edilip ziyaretçilere açıldıktan sonra

Tarihi çevreler aslında bu olumsuz düşüncelerin aksine, insanın bilinç altında özlem duyduğu yaşam biçimini de sağlamaktadır.

Hangi çevresel niteliklerin insanlara zevk verdiğini inceleyen deneysel çalışmalara bakıldığında şu sonuçlar ortaya çıkmıştır:

- “Doğal, tarihi, toplumsal çevre ile uyumlu, kompozisyonu içinde bir bütünlüğe sahip, olabildiğince yeşil, sıradanın ötesinde, özgün, yeniliklere sahip ve ayrıca planlı, bakımlı, kullanışlı inşa edilmiş çevre örnekleri insanlar tarafından mimari açıdan güzel olarak değerlendirilirler.
- Eğer bir bina belirli bir yere, zamana ait olma, belirli bir düzeyde yeniliğe (örneğin yeni bir

kavrama) sahip olma gibi özelliklerle birlikte insanların doğal ve sosyo kültürel niteliklerinden kaynaklanan bazı ortak özelliklere sahipse, o zaman mimaride güzellik kavramı için gerekenler tamam olmakta ve estetik beğeni gelmektedir.

- İnsanlar inşa edilmiş çevrelerde/mimaride gelenek ve kültürlerinden gelen bazı etkileri görmek istemekte, bununla birlikte bazı yeni şeyleri de görmek istemektedirler. Onlar yenilikler, buluşlar hakkında da fikir sahibi olmak ihtiyacındadırlar. Çünkü bu aynı zamanda onların doğal yapılarının ortaya koyduğu bir sonuçtur.” (Şentürer, 1995)

Tarihi kent dokuları, ait oldukları zamanın, kültürün, dönemin yaşam biçimi ve felsefesinin fiziksel mekana aktarılmasında çok başarılı olmuşlardır. Bu çevrelerde, o kültürün kullanıcı profiline, sosyal, kültürel, ekonomik, teknolojik ve estetik boyutları ve aralarındaki uyumun objeden binaya, binadan bina gruplarına ve kent düzeyine kadar, tüm mekansal boyutlara yansıtıldığını görürüz. Oysa günümüzde, teknolojinin ve bilimin gelişimiyle, bu uyumun yaşam çevrelerine daha fazla yansıtılması ve bu bilincin daha fazla yerleşmiş olması beklenirken, aksine bu koşullar hiçbir şekilde sağlanamaz duruma gelmişlerdir. Oysa bu, mekan-insan uyumunun geçmiş-bugün-gelecek arasında, bir süreklilik arz eder biçimde sağlanması gerekmektedir. Tarihi çevrelerdeki ve dokulardaki olumlu özelliklerin incelenerek ve yorumlanarak günümüz mimarisi ve mekan anlayışına da yansıtılması bu açıdan önemli bir husustur.

Tarihi biçimlendirmenin niteliklerini bir bütün olarak kavrayan bilinçlendirme oluşmadıkça, süreklilikten de söz edilemeyecektir.

Bu noktada, kültürel duyarlılığın, günümüzdeki fiziksel çevre nedeniyle yeniden uyanması değil, süregelen bir kültürel duyarlılığın var olması bugün mimari yönden farklı noktalarda olmamızı sağlayabilirdi.

3. YENİDEN DEĞERLENDİRME-REVALORİZASYON

3.1 Kavramın Tanımı ve Amacı

Toplumlar kendi tarihi ve kültürel değerlerini koruyabildikleri ve bu değerleri günümüz yaşam tarzları ile birleştirebildikleri ölçüde kimliklerini yansıtmaktadırlar. Bu değerlerin yok olmasını önlemenin bir yolu da tarihi yapıların çağdaş konforla yenilenerek gerekli fonksiyon değişiklikleri ile toplum yaşamına katmaktır.

Tarihsel çevre ve onun yaşayan bir ortam olarak korunabilmesi karmaşık bir olgudur. Kültürel sosyal ve ekonomik boyutlarıyla bir bütündür. Korumanın en önemli amacı yeni kentsel işlevler kazandırma yolu ile tarihsel çevreyi canlı olarak yaşatabilmek olmalıdır. Yasaklama ve saklamaya yönelik pasif koruma anlayışı değil ekonomik ve toplumsal çözümler getirilerek aktif ve çok yönlü bir yaklaşım benimsenmelidir.

Yeniden değerlendirme – revalorizasyon, tarihi varlığın, eski değerinin canlandırılması, bu değerlerin kendisine yeniden yüklenmesi, “tarihi” ortaya çıkarması, okunabilir, görülebilir, algılanabilir hale getirilmesi anlamına gelmektedir. Geleneksel mekan değerlerinin onararak, sıhhileştirilerek günümüzün gereksinimlerine cevap verecek şekilde donatılarak yeniden kullanılmasıdır. Geçerliliğini henüz kaybetmemiş geleneksel mimari ve kentsel değerlerin yeniden keşfidir ve bu keşfin daha akılcı, daha ucuza mal olabilmesi modelidir.

“Koruma; tarih ya da sanat değeri taşıyan yapıların ya da kent parçalarının yaşamlarını sürdürürebilmeleri için gerekli önlemleri almaktır”. (Hasol, 1988)

Günümüzde artık dondurarak koruma anlayışından uzaklaşmakta ve çağın gereklerini yerine getirerek yaşatma fikri yaygınlaşmaktadır.

Doğa ve kültür değerlerimizin korunması için bu değerleri koruyan ve onlara duyarlı bir ekonomi politikası, tarihi çevre bilinci ve yeterli maddi kaynak gerekmektedir. Tarihi birikim, kent kimliğinin tüm yapı taşlarında bulunmaktadır. Bu nedenle bu tarihi birikimin korunması ve doğru yansıtılması aynı zamanda kalkınmanın da bir parçası olacaktır. Bu da ancak koruma bağlamında çevresel ve toplumsal sürdürülebilirliğin tüm yönleriyle ele alınması ile mümkün olacaktır. Bu nedenle de tarihi çevrelerin yeniden değerlendirilmesi, belirlenen bir amaç doğrultusunda, bir kaynağı bulunan ve belirli bir sürece yayılacak olan bir program, bir işlem dizisi olmalı ve böylece de soyut bir kavram olmaktan çıkıp, uygulamalar ile somutlaşan bir

gerçek haline gelmelidir. Revalorizasyonun ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmenin önemli bir faktörü olduğu unutulmamalı, sürdürülebilir kalkınmanın ancak yeniden değerlendirilmenin de içinde bulunduğu, doğal ve kültürel kaynakların gelecek nesiller için korunması işlemleri ve bu bilince varılması ile mümkün olduğu benimsenmelidir. Bu da ancak, katı kurallar ve yasakçı hükümler yerine, temel evrensel ilkelere bağlı ve gelişmeleri izleyebilen, hatta gelişmenin bir parçası olan bir tutumla mümkün olacaktır. Yeniden değerlendirme, sadece mimari mirasın korunması açısından değil, yeni yapılacak uygulamalara da bir örnek teşkil etmesi açısından kültürel sürekliliğin de bir parçasıdır.

3.2 Yeniden Değerlendirme Çalışmalarının Gereçekleri

Tarihin yeniden değerlendirilmesi ve korunması, ekonomik, sosyal ve politik boyutlar içinde değerlendirilen, esin alınan, yeni dokuya da anlam kazandıran bir felsefedir. Yeni ile eskinin arasında, ilişkiyi en doğru biçimiyle ele alan, objektif bir yaklaşım içeren bir köprü olmalıdır. Yapılacak yeniden değerlendirme çalışmaları da aslında o tarihi bölgeyi yeniden “değer”lendirecektir.

3.2.1 Gereçeklerin Sosyal Boyutu

Bu alanlarda yapılan çalışma ve araştırmalar, tarihi kent dokularının, günümüze ve gelecek kuşaklara, dönemin yaşam felsefesi ve tarzını, sosyo-ekonomik yapısını yansıtmının yanı sıra, günümüz ihtiyaçlarına da cevap vererek bir fonksiyon kazanabileceklerini kanıtlamaktadır.

Konfor uğruna, modernleşme adına, banyo, kalorifer tesisatı ve benzeri eksiklikler öne sürerek özellikle tarihi konut dokusunu terk eden ve apartman katlarını tercih eden insanlar, günümüzde de çevreye yabancılaşmaktan, çevre ve çevre insanıyla ilişki kuramamaktan, doğal yaşamla hiçbir bağları kalmadığından, büyük binalar arasında ezildiklerinden, çevrelerine yabancılaştıklarından şikayet etmekte ve yine maddi durumları biraz daha iyi olanlar, bu defa da büyük kentlerin dışında yeni yapılan sitelere kaçmakta, “şehrin trafiğinden, gürültüsünden, yoğunluğundan biraz olsun uzaklaşmaktadırlar”. Oysa tarihi çevreler, yenileşmeye, modern yaşama engel değildir.

“Tarihsel yapıların yeniden değerlendirilmeleri ve yüceltilmeleri, gerçek bir anlayış değişikliğinden değil, günümüzün biçimlendirmelerinin veya biçimsizlendirmelerinin uyandırdığı rahatsızlıkla, şehirlerimizde yanlış anlaşılmiş özgürlüklerin kaosa yaklaşan

yanyanalığına duyulan tepkiden ötürü olmuştur. Günümüzde tarihsel yapıların korunmasının istenmesi yeni bir tarihsel bilinç değildir. Yalnızca daha kötü durumları önlemek için bulunan son çaredir". (Branca, 1976)

Oysa aradıkları insan boyutundaki çevre, zaten o tarihi çevrelerin içinde terk edilmeye bıraktıkları konutlarda varlığını sürdürmektedir. Bu çevreler, günümüz sanat ve mimari anlayışına da aykırı değildirler, geçmişle bağlantıları, aynı zamanda sosyal bir gereksinime cevap vermektedir. Bu çevreler sürekliliğin sağlanması bakımından önemlidir. "Geçmişin göstergelerini taşıyan bir çevrede yaşayarak toplumsallaşan bir kimse, kültürün sürekliliği bilincini kolayca edinecek ve tarih bilincine sahip olacaktır. Burada öngörülen süreklilik yeni yaşamın içinde geçmişin simgelerini taşımaya dönüktür, geçmişin aynen canlandırılmasını öngören bir özlem değildir." (Tekeli, 1987)

3.2.2 Gereçeklerin Ekonomik Boyutu

Tarihi çevrenin korunması ve yeniden değerlendirilmesi, konut sorunu yaşayan ülkemizde değerlendirilecek tarihi yapıların sayısı da göz önüne alındığında, ekonomik açıdan da yararlı olacaktır. Bu yeniden yaşanır hale getirilen yapılar ve çevreler de ilgi çekecektir. Bu da halkın da içinde yaşadığı çevreye farklı bir gözle bakmasını sağlayacaktır. Pek çok ülkede, özellikle Fransa'da veya Montreal gibi kentlerde, tarihi ve tarihi olmayan konut bölgelerinde yapılan sıhhileştirme çalışmaları, dokunun yeniden değerlendirilerek günümüze kazandırılmasını sağlamıştır. Böylece mevcut dokuyu bozmadan zedelemeyen, yeni barınma imkanları, elden geçirilmiş, yaşanabilir çevrelerde, hem de şehrin merkezinden uzakta olmayan, hatta tam kalbinde bulunan bölgelerde sağlanmıştır.

Değişen ihtiyaçlara cevap verebilmek için kentlerin sürekli yenilenmeleri gerekmektedir. Bu nedenle mevcut yapılar, bu ihtiyaçlara cevap verecek şekilde yeniden işlevlendirilebilmelidir. Ancak elbette bu işlevlerin doğruluğunun kontrol altında bulunması denetlenmesi ve niteliğinin kaybedilmemesi, bu önerilerin de uzman kişiler tarafından yapılması gerekecektir. Bu da çalışmalar konusunda yeni bir denetim ve destek yapılandırmasını gerektirecektir.

3.2.3 Gereçeklerin Politik Boyutu

Günümüzün gereksinimlerini, gelecek nesillerin kendi gereksinimlerini karşılamalarını engellemeden karşılamayı amaçlayan bir gelişme stratejisi olan sürdürülebilir gelişmenin pratikteki anlamı yaygın olarak tartışılmaktadır. Bu strateji, doğal kaynaklar, insan kaynakları,

ekonomik kaynaklar ve tarihi ve kültürel değerlerden oluşan tüm değerlerin uzun vadeli bir refah içinde organize edildiği bir gelişme stratejisidir. Bir yandan fakir ülke ve bölgelerin ekonomik olanaklarını geliştirmeyi, onları güçlendirmeyi ve eşitlikçi, kooperatif bir dünya toplumuna doğru ilerlemeyi sağlarken, diğer yandan ekolojik sistemlere duyarlılığı özendirerek doğal kaynakların tüketimi de azaltılmalıdır. Sürdürülebilirlik yolu ile doğal ve kentsel çevre koruması ile tarihi ve kültürel değerlerin korunması arasında bir eşitlik de sağlanmalıdır. (Habitat-İTÜ Raporu, 1995)

Günümüzde dünya, gün geçtikçe globalleşirken, yeni iletişim olanakları ile gittikçe küçülüp daralırken, tüm ülkeler de birbirlerinin topraklarında neler olup bittiğini izleyebilmekte, yeniliklerden haberdar olabilmekte, gelişmeleri izleyebilmektedir. Atılan herhangi bir yanlış adımda veya alınan yanlış bir kararda, tüm dünya derhal o yanlışla karşı çıkmakta, ticari, sosyal, ekonomik, politik, kültürel ve hatta tarihi ilgilendirilen konularda, herkes birbirinin işine karışma ve söz söyleme hakkına sahip olduğunu düşünmektedir. Bu durum elbette bir açıdan bakıldığında, oldukça denetleyici ve atılan her adıma dikkat edilmesini gerektiren, yanlışların kolayca hasır altı edilemeyeceği bir ortam oluşturmaktadır. Ancak iyi değerlendirilerek, yanlışlara mahal verilmediğinde ise, uygarlık konusunda verilecek pek çok cevabımız olabilir.

Özellikle mimari, aslında değiştirilemeyen, saptırılamayan bir konudur. Günümüzde yazılı tarih üzerinde bile tartışmalar sürüp giderken, gözle görülür, elle tutulur bir tarihimiz olduğu da bir gerçektir. İyi korunmuş, değerlendirilmiş bir tarihi çevre, kültürümüze nasıl sahip çıktığımızı ve tarih bilincimizin ne kadar etkin olduğu konusunda da oldukça etkili bir silah olacaktır.

“Tarihsel dokular, her uygar ülkede kentsel çevrenin kalitesine önemli katkıda bulunan özel alanlardır. İstanbul gibi, bu yüzyılın ilk yarısında hala tarihi çevre açısından dünyanın sayılı kentlerinden biri olan bu yerleşmede, söz konusu değerlere karşı bu bilinçsiz yok etme girişimi, Türkiye'nin geleceğe ilişkin iddiaları açısından da son derece engelleyicidir. Oysa herhangi bir Avrupa ülkesinin herhangi bir kentinde, her tarihsel ize kentin çevresel kalitesine katkıda bulunma açısından özel önemle yaklaşılmaktadır. Bu durum yalnızca varlıklı Avrupa ülkeleri için değil, büyük bir hızla Avrupa'yla entegrasyonu onay gören Doğu Avrupa ülkeleri için de geçerlidir. Geçmişini oldukça eskiye uzanan çeşitli büyüklüklerdeki Avrupa kentleri, tarihi dönemlerinden kendilerini yeniden farklı kılan ne varsa, büyük özenle

değerlendirmekte, böylece de tarihteki özel yerlerini, sıradan bir yerleşim olmadıklarını, kanıtlarıyla ortaya koymaktadırlar.” (Akın, 1995)

4. YENİDEN DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARINDA NİTELİK VE NİTELİĞİN SAĞLANMASI İÇİN KULLANILABİLECEK YÖNTEMLER

4.1 Tanım

Günümüzde, nitelik ve kalite kelimeleri, oldukça sık duymaya alıştığımız kavramlardır. Özellikle de bir işin iyi veya kötü veya ne kadar iyi ne kadar kötü olduğu yönündeki tartışmalar sürekli yaşanmakta, pek çok sektörde belli bir niteliği olan ürünlerin nasıl elde edileceğinin arayışına gidilmekte ve niteliğin tanımlanabilmesi, belli bir standartlaşma getirilebilmesi için çalışmalar yapılmaktadır.

Çağdaş anlamda endüstrinin gelişiminden önce kent mekanlarının, kent dokusunun oluşumu, daha fazla özenli ve el becerisinin el verdiği hızda ilerlemektedir ve bu mekanların ve binaların niteliklerinin sorumluluğu ise bizzat üretende yani ustalar ve zanaatkarlarda idi. Endüstri devriminden sonra, özellikle de modern mimari akımının da gündeme gelmesi sırasında, işlevselliğe verilen önem artmış, teknoloji ve bilimin de elverdiği ölçüde, yapım aşamaları hızlanmaya, dolayısıyla da üretim ve kontrol faaliyetleri de yavaş yavaş birbirinden ayrılmaya başlamıştır. Üretimin fazla ve hızlı olması, elbette beraberinde nitelik sorunlarını da getirmiş, ancak tasarımda niteliğin ne olduğu, ya da ne olması gerektiği tartışmaları günümüze kadar sürmüştür.

Tasarımda kalitenin yanı sıra, incelenmesi gereken ve tasarımda özele inen bir başka soru da, tarihi çevrelerin yeniden değerlendirilmesinde kalitenin nasıl sağlanacağı sorusudur. Tarihi çevreleri değerlendirmeyi yeni keşfetmekte olan ülkemiz için bu soru biraz erken gibi görünse de, aslında gelecekte ortaya çıkacak ürünlerin niteliği açısından konunun günümüzde tartışılmasının çok önemli olduğu bir gerçektir.

4.2 Tarihi Çevrelerde Nitelik Sorunu

İçinde tarihi yapıları barındıran, tarihi özellikler taşıyan bir doku ya da kent parçasının, değişirken ve gelişirken korunabilmesi ve yeniden yaşanır hale getirilmesi için eski ve yeni arasında da salt yapı ölçeğinde değil, kullanım şemaları, standartları, malzeme, donanım, teknoloji vb. tüm konularda da doğru ilişkilerin aranması gerekmektedir. Koruma sadece bu nedenlerle uzmanların işi değil, mimari, kent planlaması, arkeoloji, sosyoloji gibi pek çok disiplinin kapsamı içerisinde olmalı ve geniş bir koruma anlayışı içinde değerlendirilmelidir.

Günümüzde, ister tarihi çevrelerde olsun, isterse yeni yapılanmakta olan çevrelerde olsun, tüm uygulamaların sorumluları yapılabilecek en doğru uygulamayı yaptıklarını savunmaktadırlar. Ancak özellikle de Türkiye’de ortaya çıkan sonuçlar, bina ve çevre profilleri, neyin doğru olduğu konusunda soru işaretleri yaratmaktadır.

“Koruma çalışmalarını başarısız kılan ana etmen, genel kent sorunlarından neredeyse bağımsız bir korunacak çevre sorununun var olduğunu sanmaktır. Tarihsel yapıların çoğunluğu oluşturduğu bir kent parçasını belirleyip sınırlandırmak ve koruma kararları saptamak belki batıda başarılı sonuçlar vermektedir. Ama Türkiye’de bunun olumlu bir örneği yaratılamayacaktır. Batı’da kentsel koruma kararları biçimsel bir kısıtlama ya da yaptırım getirirken, Türkiye’de bunlar tümüyle ekonomik nitelik taşımaktadır. Paris ve Londra’nın 19. yy. Dokularını büyük ölçüde koruması, herhalde kent koruma kararlarının akıllıca alınmış olmasından çok, bu kent merkezlerinin 20. yy. İçinde sürekli nüfus yitirmesi olgusundan kaynaklanmaktadır.” (Tanyeli, Saraçlar, 1993)

Günümüzde sadece eskime ve yıpranma gibi etkiler değil, doğru yapılmayan restorasyon çalışmaları da tarihi çevrelerin özelliklerini bir bir yitirmesine neden olmaktadır. Üstelik bu yanlışlar bir kültürün, bir tarihin geriye dönülemez biçimde zarar görmesine, hatta yok olmasına neden olmaktadır. Bu noktada da sadece idari denetim mekanizmaları ile değil, niteliğin kültür tarafından sorgulanması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Tarih bilincine sahip bir kültür, aynı zamanda yapılanmalar arasında kendi yaşam tarzına uygun olanı benimseyecek, uygun olmayanı eleyecektir.

4.2.1 Kültür - Tarihi Çevre İlişkisi

4.2.1.1 Kültür Tanımları

“En geniş anlamıyla doğal oluşumun dışında kalan ve varlık nedeni insana dayanan her şeyi kapsar. (Öğüt)

Kültür toplumun bir üyesi olarak kişinin elde ettiği bilgi, inanç, sanat, gelenek-görenek, alışkanlık ve becerileri içeren karmaşık bir bütündür. (Tylor)

Belirli bir toplumu niteleyen tekniklerin, davranışların, yaşantıların, alışkanlıkların, kolektif gösterilerin, inanç ve değerlerin tümüdür. (Duverger)

Kültür iç insanla dış insan arasındaki dengedir. (Loos)

Kültür belirli bir toplumun maddi ve manevi alanlardaki gerçek ihtiyaç ve imkanları çerçevesinde, o toplumun akıl ve his dünyaları arasında oluşan dengedir.” (Özer, 1993)

4.2.1.2 Kültür ve Çevre

Belirli tarihi ve coğrafi çevreyle sınırlı olan insan, edindiği bilgileri özümseyip kültüre dönüştürmekte ve kişiliğini yaratmaktadır. Günümüzde ise bu kültür öğelerini taşımayan kent kimliksiz olarak görülmekte, modernleşme adı altında tarihsel çevrelerin, tarihi unsurları yeniden değerlendirmek yerine, bir daha geri dönülemeyecek biçimde tahrip edilmesi sonucunu getirmektedir. Keşke hiç dokunulmasaydı, kendi halinde etrafı temizlenip bırakılsaydı dedirtmektedir.

Türkiye’deki kültürel yapı, özellikle Osmanlı döneminden başlayarak her zaman dış etkiler altında kalmıştır. Hatta bu durum Tanzimat döneminde devlet politikasına yansımış, kültür alanında da her konuda izleri görülmeye başlanmıştır. Yıkılan geleneksel ekonomik yapı, bu nedenle de Batı ile “batılılaşma” adı altında kurulan zorlama ilişkiler, Osmanlı kültürünün de neredeyse yok olmasına neden olmuştur. Tüm bunların zaman içerisinde oluşan doğal sonucu, fiziksel çevrede de mümkün olduğunca batı taklitçisi, özgün değerlerini koruyamayan bir mimari çevrenin oluşması olmuştur. Tarihi çevrelerin bu denli terk edilmiş olmalarının da temelinde yatan nedenler bunlardır.

Günümüzde özellikle Türkiye’deki durum, kültür ve tarihi çevre arasındaki bağların iyiden iyiye zayıflamasına neden olmuştur. Tarihi doku ve bu çevrelerde yaşayan insanların modernleşme adına girdikleri arayışların sonucunda terk ettikleri çevreleri, günümüzde, özellikle büyük kentlerde, o kültürün bir parçası olmayan, özellikle de Anadolu’dan göçlerle, bir yaşam kavgası içerisine girmiş ve tarihi çevreleri daha iyi yaşam şartlarına geçene kadar barınabilecekleri “eski”, “köhne”, yerler olarak tanımlayan bir kullanıcı profiline ev sahipliği yapmaktadır. Bu da çevrenin sahiplenilmemesine yol açmaktadır.

Tarihi kent dokularında yaşayan insanların eğitimi, onlara verilmesi gereken tarihi çevre, tarihi çevrede yaşama, mirasa sahip çıkma bilinci de önem kazanmaktadır. Kültür ve çevre birbirleriyle etkileşim içerisindedir:

- Toplumsal ve kültürel süreklilik
- Mimari ve kentsel dokudaki süreklilik
- Gelecek nesillerin eğitimi

sağlandığında:

- Kente ve yöreye getireceği ekonomik gelir
- Yapısal ve doğal çevreye olumlu etkiler de hemen gözlemlenmeye başlanacaktır.

Bir kültür varlığı olarak mimariden yararlanabilmek, yapıların sahip oldukları değerlerin farkına varılması ile mümkündür. Bu yüzden tarihi çevreleri, tarihi kent dokularını korumak ve yeniden canlandırmak ancak bilgilenme ile olmalıdır.

Geçmişin eserlerini yeni bakış açılarıyla gözlemlediğimizde, yeni perspektifler kazanabiliriz, ancak geçmişin gözlemlenmesinde uygulanan kriterler, yapılan değerlendirmeler ve kullanılan yöntem ve modellerin standart olmak gibi bir durumu söz konusu değildir. Her biri tüm tarihi koşullar için yeniden anlamlandırılmalı, tanımlanmalıdır. Bu nedenle yapılan yorumların objektif olması da mümkün olmayacaktır, her tarih, her kültür için yapılacak yorumlar, o duruma özgü olacaktır.

“Genel olarak kültür alanındaki değişimler konusundaki tutumları üç grup altında toplamak mümkündür.

- Birinci tutum, bilinçli olarak tamamen yeni bir kültür almaya çalışmaktır. Alınan bu kültür de gelişmiş olan batının kültürüdür. Eğer bu tutumu kısaca adlandırırsak buna redd-i mirasçı tutum diyebiliriz.
- İkinci tutum bunun tam tersidir. Kültürel mirasa tam olarak sahip çıkmak, değişmeyi yadsımaktır. Gerçekte yaşanan hızlı toplumsal değişim ortamında bu görüşü saf olarak sürdürme olanağı kalmamıştır. Bunun için bu görüşün ödün verilmiş bir biçimi savunulmaktadır. Bu görüşe göre kültür iki bölüme ayrılmaktadır. Birinci bölümde teknolojik bileşen ağır basmaktadır. Bu bölüm uluslararası niteliktedir. Başka kültürlerden alınabilir. Oysa kültürün ikinci bölümü topluma özgüdür. Değişmemeli, korunmalıdır.

Bu iki tutumda da kültürel gelişmenin siyasal olarak denetlenebileceği konusunda bir inanç bulunmaktadır.

- Üçüncü tutumda ise böyle bir inanç yoktur. Kültürün sürekli olarak ve bütün olarak oluştuğu ya da değiştiği anlayışı hakimdir. Bu görüş toplum bilimlerin çağdaş tekli kültür kavramından kaynaklanmaktadır. Kültürde evrimci bir değişimi öngörmektedir. (Tekeli, 1987)

Eğer kültürel olarak zenginleşmek, yaşam kalitesini arttırmak istersek, geçmiş yaşam çevrelerini dondurarak değil, hem kendi çağımızın gereklerini yerine getirmek, hem de tarihi

ve kültürel değerleri korumak zorundayız. Tarihi çevrelerin korunması, maddi güçlüklerden kaynaklanan zorluklara göğüs germek zorunda değildir. Maddi olanakların tarihi çevre korumasına kanalize edileceği kültüre ihtiyacı vardır.

Kentlerin tarihteki süreklilikleri ve kültürel bütünlükler tam anlamıyla kavranamadığında, dünyanın neresinde olunursa olunsun, yeniden değerlendirme tam anlamıyla gerçekleşmeyecektir. Bu kavramların dışlandığı ve çağdaş olunmak pahasına yapılan çalışmalarda, kültür ve tarihe gelen zararlar büyük olacaktır. Bu tip uygulamalarda başarı için halkın genel kültür düzeyinin ve bilincinin arttırılmaya çalışılması ve bunun sonucunda kamuoyu baskısının da niteliği denetleyici bir rol üstlenmesi gerekmektedir.

Tarihi kent dokularının değerlerini giderek yitirmesi, bölgede yaşayan halkın toplumsal yapısı, kültürel bilinçsizliği ve ekonomik zorluklardan başka plancuların çalışma verileri ve metodolojileri konusunda da eksiklikler olduğunu düşündürmektedir.

4.3 Tarihi Çevrelerin Değerlendirilmesinde En Uygun Çözümlere Götürebilecek Yöntemler

Günümüzde bu dokuların korunması adına yapılan restorasyon çalışmalarının yanı sıra, tarihi çevrelerin, dokuların, yapıların korunmasının sürekliliğinin de sağlanması gerekmektedir. Bunun için bu çevrelerin, yeniden yaşatılması, uygun işlevler yüklenerek, kendi bakımını sağlayabilecek ortamlar yaratılması uygun olacaktır. Tarihi çevreler niteliklerine uygun bir biçimde değerlendirilememekte, niteliksiz yeni yapılar ve başarısız restorasyonlar genelde çevreye aykırı görünümler yaratmakta, çevreyi sıradanlaştırmaktadır.

Tarihin, zamanın ve geleneklerin okunabilmesi, insanın oturduğu toprağın köklerini hissetmesi, eski ve yeninin uyumu, ya da çağdaşlığın zıtlığı, tarihi olay, yer ve yapılara referans veren ancak yaşayan canlı bir tarihsel-kültürel ortam oluşturmakla mümkündür.

4.3.1 Çözüm Üretilmesinde Fikir Alış-Verişi

Sorunlar ve onlara getirilecek çözümler hiçbir zaman tek olmayacaktır. Bir mimari tasarım dersinde, tüm öğrencilere tek bir konu ve tek bir arsa verilse de, ortaya çıkan plan ve kütle çözümleri her zaman birbirinden farklılık göstermektedir. Her birinin doğru yönleri olabileceği gibi mutlaka yanlış yönleri de vardır. Asla tek bir öğrencinin mutlak bir doğruyu bulması söz konusu değildir. Aslında projelerin değerlendirilmesinde de jürilerin kurulmasının nedeni budur. Tek bir kişinin değer yargıları bambaşka iken, diğer üyelerle yapılan tartışmalar sonucunda apayrı bir sonuca varılabilmektedir. Tarihi çevrelerin

değerlendirilmesinde de durum bundan farklı değildir. Tek bir mimar, tek bir belediye ve hatta tek bir ülke dahi sorunlarının çözümlerinde doğru olarak nitelendirilebilecek bir noktaya varması söz konusu olmayabilir.

Disiplinler arası çalışmalar da bu noktada önem kazanmaktadır. Tarihi çevrelerin kaderleri yalnızca bir konuda uzman (ya da daha kötü durumlarda uzman olmayan) kişilerin eline bırakıldığında, birbirinden kopuk, geleceği olmayan, süreklilik içermeyen planlamalar karşımıza çıkmaktadır. Oysa bu çalışmalar her zaman genel bir planın parçaları olmalı, çeşitli disiplinlerde uzmanlaşmış kişiler tarafından ele alınarak, planlama tüm boyutlarıyla incelenerek gerçekleştirilmelidir.

Hatta çözüm üretme aşamasında uluslararası çalışmalar organize edebilmek en ideali olacaktır. Farklı planlama, koruma ve değerlendirme anlayışları, sonuçları değiştirilmesi zor kararların alınması aşamasında mutlaka vizyonu genişletecektir.

4.3.2 Tarihi Çevrelerin Bölgelere Ayrılması

Bir problemin çözülmesindeki en basit yollardan bir tanesi, problemin bütünüyle ele alınarak çözülmeye çalışılması değil, parçalara ayrılarak üstesinden gelinmeye çalışılmasıdır. Problem ne kadar büyükse, konu o kadar fazla parçaya ayrılabilir, böylece daha az çaba sarf edilerek zorluklar atlatılabilir. Tarihi çevrelerin yeniden değerlendirilmesindeki problemin de bundan hiçbir farkı yoktur. Bütün olarak ele alınan tarihi çevrelerin zarar görmekte olduğu sorununa elbette teoride bir takım çözümler getirilebilmektedir. Ancak konu uygulamaya geldiğinde, özellikle de ülkemizde sorunların hiç dokunulmadan durduğunu, hatta zaman faktörünün de eklenmesiyle iyice içinden çıkılmaz bir hal aldığını görmekteyiz.

Değerlendirilecek olan tarihi çevreleri, mümkün olduğunca dar alanlara ayırmak ve bu alanlarda, o bölgeyle ilgili bilginin ve birikimin toplanacağı yerel bir birimden yararlanılması, kuşkusuz en uygun çözüm olacaktır. Böylece uygulamalar için teknik hizmetin de alınabileceği bu yerel birimler, bölgeyle de kopmadan çalışacağından, tüm sorunlara yerinde ve anında müdahale edebilecektir.

Koruma ve Yeniden Değerlendirme çalışmalarında her kararın tüm tarihi çevreler için geçerli olamayacağı açıktır. Tarihi dokular bünyelerinde kendilerine özel özellikler barındırmakta, sahip oldukları problemler de özel çözümlere ihtiyaç duymaktadır. Bu açıdan merkezi kararların ana çizgilerde geçerli olabileceğini kabul etsek bile, tek bir merkezin de tüm özel

problemlere cevap veremeyeceği açıktır. Bu yüzden yerel yönetimlerin de merkez ile işbirliği içerisinde bir takım değerlendirme çalışmalarını yapabilecek güç ve yeterlilikte olmaları gerekmektedir. Bu açıdan tarihi dokümanların, daha önce bölgeyle ilgili yapılmış çalışmaların bu yerel birimlerde yer almaları uygun olacaktır. Ancak bu yerel birimlerle merkezin arasındaki denge çok etkili bir biçimde kurulmalı, yerelin yaptırım gücü ve uygulamaları denetlenebilmelidir.

4.3.3 Süreklilik

Tarihi çevrelerin yeniden değerlendirilmesi konusunda en önemli noktalardan biri de çalışmaların ve yöntemlerin sürekli olarak yön ve biçim değiştirmesini engellemek, sürekliliği sağlamaktır. Günümüzde yapılan en önemli yanlışlardan bir tanesi de budur. Her değişen hükümet veya her değişen belediye ile, her ne kadar tarihi çevrelerde Anıtlar Kurulu tarafından bir denetim uygulanıyor da olsa, alınan kararlar ve çalışmalarda ele alınan yöntemler de değişmektedir. Öncelikle bunun önüne geçilmesi büyük önem taşımaktadır. Günümüzde tarihi kent dokularımızdaki kayıpların önemli bir kısmına da bu sürekliliği sağlanamayan koruma ve değerlendirme kararları neden olmaktadır.

Tarihsel yapı ve çevrelerin amaçlı ve sistemli bir biçimde yeniden kullanılabilir yaşanılabilir mekanlara dönüştürülmesi kentlerin hızla yok olan kimliklerini bir ölçüde korumaya yardımcı olacaktır. Ancak bunun için bu çalışmaların, anlık çözümler getirmek yerine geleceğe yönelik, gelecekteki sorunları ve bunlara getirilebilecek çözümleri de hesaplayarak yapılması gerekmektedir. Bu alanlarda özellikle devlet desteği ile teşvik fonları, halka kredi imkanları vergi indirimi uygulaması gibi ayrıcalıklar hem tarihi çevrelerde yaşamı kolaylaştıracak hem de özenilecek bir olgu haline getirecektir. Bu noktada özel kişi ve kuruluşların kültürel varlıkların korunması ve değerlendirmesine katkıda bulunmaları teşvik edilmelidir.

5. BATI ÜLKELERİNDE VE TÜRKİYE’DE ÖRNEKLERİN İNCELENMESİ

5.1 Mostar

5.1.1 Mostar Kentinin Tarihçesi

Bosna tarihin tüm dönemlerinde pek çok kültürün bir arada yaşadığı bir bölge olmuş, Slav Irkına ev sahipliği yapmıştır. 12. yüzyılda Bizans Devletinin Balkanlardaki etkisi azalınca bağımsızlığını kazanmış, 14. yüzyılda Hum’u (Herzegovina) topraklarına katmış, 15. yüzyılda ise Osmanlı himayesi altına girmiştir.

Osmanlı döneminde sadece Neretva nehri etrafında kurulu olan Mostar, bu dönemde genişlemiş ve mimarisinde ve ekonomisindeki değişimler kenti etkilemiştir. Camiler inşa edilmiş, etrafında mahalleler kurularak klasik Osmanlı kent dokusu oluşmuştur (Resim 5.1).

Resim 5.1 Mostar tarihi kent dokusu

19. yüzyılda Bosna Avusturya-Macaristan İmparatorluğu toprağı haline de gelmiş, Mostar da kent planında, geniş caddeler, ızgara sistemde yapı adaları, alt yapıların düzenlenmesi, haberleşme ve ulaşım sistemlerinin kullanılmaya başlanması gibi bir çok değişiklik yaşamıştır. Mahalleler de yerlerini villa denebilecek büyük binalara bırakmıştır.

Dünya Savaşından sonra Bosna’nın da içinde bulunduğu monarşik bir Sırp, Hırvat ve Sloven

Krallığı kurulmuştur. Hırvat hükümetinin ön planda olduğu bu krallık döneminde Yahudi ve Sırlara zulmedildiği söylenmektedir, II Dünya savaşı sonlarına doğru ise Sosyalist Yugoslavya doğmuştur.

Mostar bu dönemden sonra kurduğu metal-çelik, tekstil ve alüminyum fabrikaları ile endüstrisini geliştirmiş, nüfusu 18.000'lerden 100.000'lere çıkmıştır. Bu da kentin batıya doğru büyük konut blokları halinde genişlemesine neden olmuştur. Ticari binalar ise Osmanlı ahşap evleri ile birlikte kentin doğu kısmında kalmışlardır.

1970'lerde kent, turizm sayesinde ekonomide önemli adımlar atmış, belediye de eski kent dokusunu korumak için yeni koruma projeleri hazırlamaya başlamıştır. Projelerin uygulanması sırasında ise savaş patlak vermiştir.

Doğu Avrupa'da komünizmin bitmesinden sonra nasyonalist liderler nüfuz kazanmışlardır, Bosna halkı 1992'de Sırp, Müslüman, Hırvat ve diğer halka eşit yaşam hakkı için oy kullanmasına rağmen, Saraybosna işgal edilmiş ve üç yıl boyunca kuşatma altında kalmıştır.

Bu süreç içerisinde Bosnalı Sırlar Mostar'da terör ve etnik yok etme eylemlerine başlamışlar, 100.000'den fazla kişiyi evlerinden çıkarıp 1.600 kişinin de ölümüne neden olmuşlardır. Kentin özellikle endüstri merkezleri, kutsal ve tarihi mekanları tahrip edilmiştir. 1992'de Hırvat-Boşnak Federasyonu Sırları bölgeden çıkarmış, ancak bu defa da politik oyunlar ve terör örgütlerinin de kışkırtmalarıyla Hırvat ve Boşnaklar birbirlerine düşman olmuşlardır. Çıkan iç savaş sonrasında 3000'den fazla kişi hayatını kaybetmiştir. Bu saldırılar sonrasındaki en büyük kayıplardan biri de Mostar'ın simgesi durumundaki 400 yıllık Mostar Köprüsünün (Stari Most) yıkılmasıdır (Resim 5.2, Resim 5.3).

Resim 5.2 Savaş öncesinde Mostar Köprüsü

Resim 5.3 Mostar köprüsünün yıkıldıktan sonraki durumu

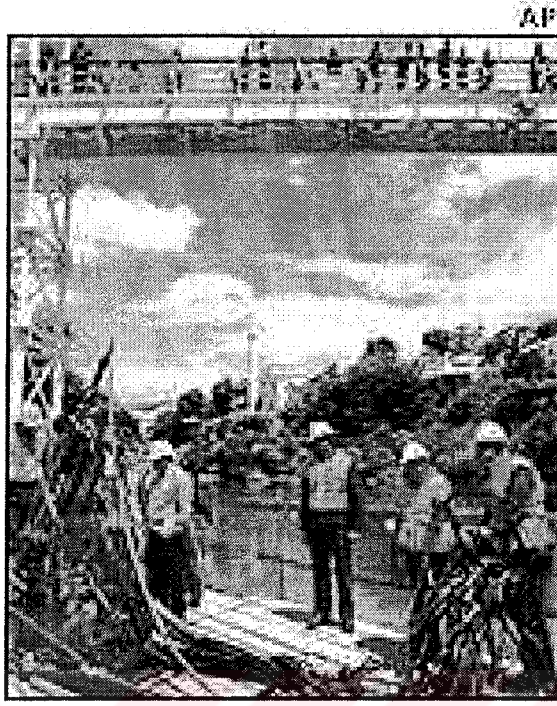
1995 yılında ülkenin iki ayrı hükümete bölünmesi kararına varılmış. Günümüzde 80.000 kişilik nüfus Mostar'da, batı tarafındaki Hırvat ve doğu tarafındaki Boşnak bölgelere bölünmüş olarak yaşamaktadır.

O dönemden bu yana, bölgeye bağış yapmak isteyen uluslararası kişi ve kuruluşlar, rehabilitasyon çalışmaları için destek vermişler, uzun vadede gerçekleştirilebilir çözüm önerilerinin ortaya çıkması için bir çok uluslararası atölye çalışması ve toplantılar gerçekleştirilmiştir. Altyapı tekrar inşa edilmiş, okullar, hastaneler yeniden yapılandırılmıştır. Tüm bunların yanı sıra, restore edilmiş veya edilmekte olan bir çok tarihi binaya kültürel fonksiyonlar getirilerek insanları biraz olsun savaş psikolojisinden kurtulmaları hedeflenmiştir.

5.1.2 Mostar 2004 Projesi Çerçevesinde Gerçekleştirilen Faaliyetler

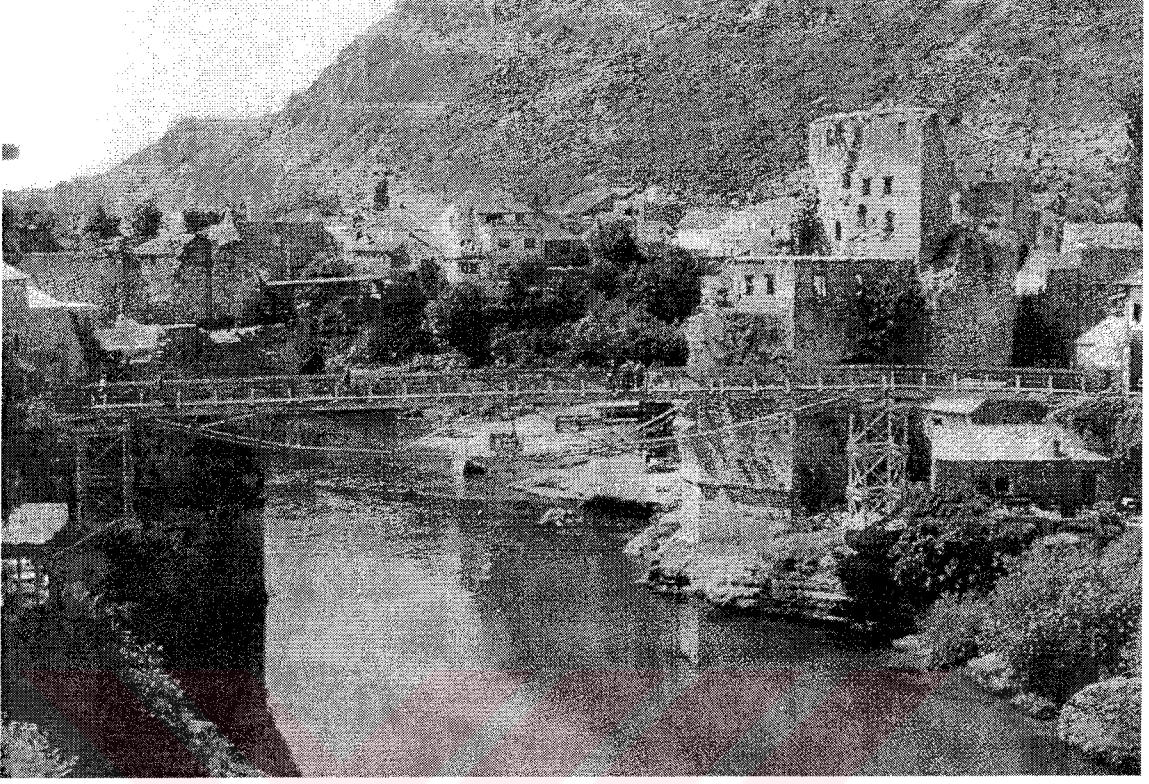
Mostar sadece tarihi bir dokunun korunmasından çok öte ihtiyaçlara sahip bir kenttir. 1992'deki savaş, tarihi dokunun, doğal olmayan nedenlerle tahribine neden olmuştur. Bunun getirdiği sonuçlardan bir tanesi, tüm dünya ülkelerinin gözünün bu kente ve kaybolan tarihi değerlere çevrilmesidir.

Bu çalışmalardan en etkili olanı hiç kuşkusuz 1994'te faaliyete geçen IRCICA, WMF ve AGA Khan Trust for Culture gibi kurumlar tarafından da desteklenen Mostar 2004 Programıdır. Bu program adından da anlaşılacağı gibi 10 yıllık bir süreci kapsamaktadır. Amaç ise 10 yıl içerisinde Mostar'ın tahrip olmuş dokusunun restorasyonunu tamamlamak ve tarihi dokuyu yeniden değerlendirerek savaşın acılarının mümkün olduğunca hızlı bir biçimde sarılmasını sağlamaktır (Resim 5.4, Resim 5.5)

Resim 5.4 Yeni Mostar köprüsünün inşaatı (1998)

Mostar'ın savaş sonrasında yeniden inşa edilmesi işlemi, 1994'te düşmanlığın sona ermesinden beri kesintisiz olarak sürmektedir. Bu çalışmalar sırasında Mostar 2004 programı, 15 ülkeden 25 üniversiteye mensup 500 öğrenci ve öğretim üyesinin fikirlerini bir araya toplayan bir forum yapılabilmesini sağlamıştır. Burada amaç, katılımcıların yerel karar mekanizmalarını, yapay ve doğal çevreyi sürdürülebilir hale getirebilmek için gerekli strateji ve yöntemleri tanımlayarak desteklemeleridir. Bu çabalar kente ilgi ve bağışların kanalize edilmesini sağlamış ve yapay çevre veya yapay çevrenin sosyal ve ekonomik gelişimiyle ilgili tüm disiplinlerin yeniden düzeltme, geçiş ve yeniden canlandırmada çok önemli bir rol oynadığını göstermiştir.

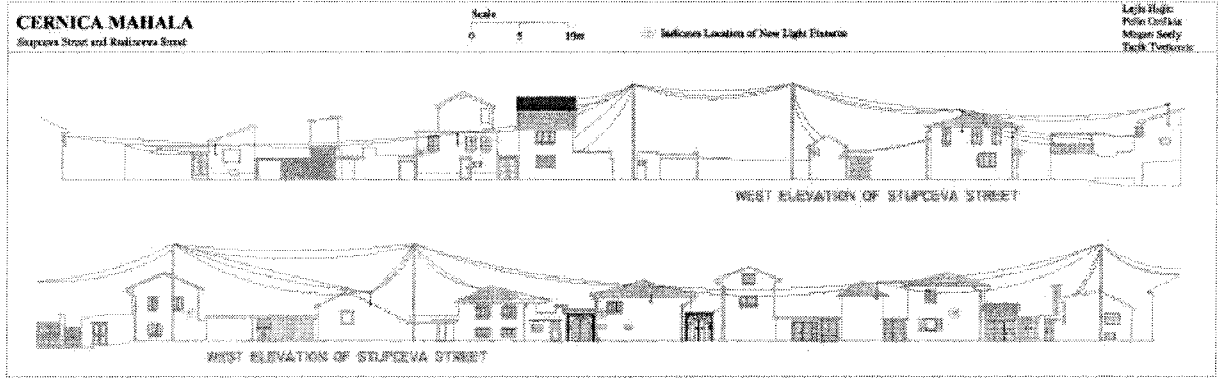

Resim 5.5 Günümüzde kullanılmakta olan Mostar köprüsü (1999) (Pasic, 1999)

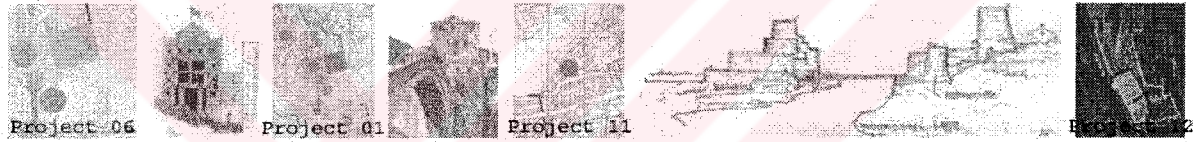
Mostar karakterini korumanın yanı sıra, ihtiyacı olan fonksiyonlara cevap verebilecek komplekslerin inşa edilmesi konusunda da savaşı vermektedir. Her yıl bu konuda düzenlenen atölye çalışmaları ve sempozyumlar, kent planlama, tasarım ve restorasyon konularında, kişi ve kurumlara bu süreçte yer alabilme olanağı tanımaktadır (Şekil 5.1). Mostar konusunda yüzden fazla proje, yüksek lisans ve doktora tezi yapılmış bulunmaktadır. Bu atölye çalışmaları aynı zamanda çeşitli ülkelerden öğrenci ve öğretim üyelerinin bir araya getirerek fikir alışverişinde buldukları bir ortam yaratmıştır. Burada, mimarlık, planlama ve koruma konularında genel çözümler içeren fikirler ortaya çıkabilmekte ve bu çözümler pek çok Balkan ülkesindeki tarihi kent merkezlerinde de uygulanabilmektedir (Şekil 5.2).

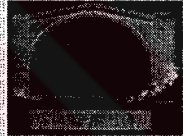
Bu çalışmalar sırasında tahrip olmuş tüm tarihi binaların dokümantasyonu sağlanmış, dosyaları oluşturulmuş, çevre analizleri, ilk inşaat amaçları, tahribat durumları, yeni kullanım önerileri, bunlar için projeler ve bunun için ne kadar maddi desteğe ihtiyaç olduğu çıkarılarak, sistemli bir biçimde, bu binaların restorasyonuna gidilmiştir (Resim 5.6, Resim 5.7). Bunlar yapılırken de her sene düzenlenen atölye çalışmalarından ve bu çalışmalara ve sempozyuma katılan konuyla ilgili uzmanlardan yararlanılmış, geniş çaplı disiplinler arası bir bilimsel

çalışma yürütülmüştür.

Şekil 5.1 Öğrenci çalışmaları "Cernica Mahallesi" (Pasic, 1999)

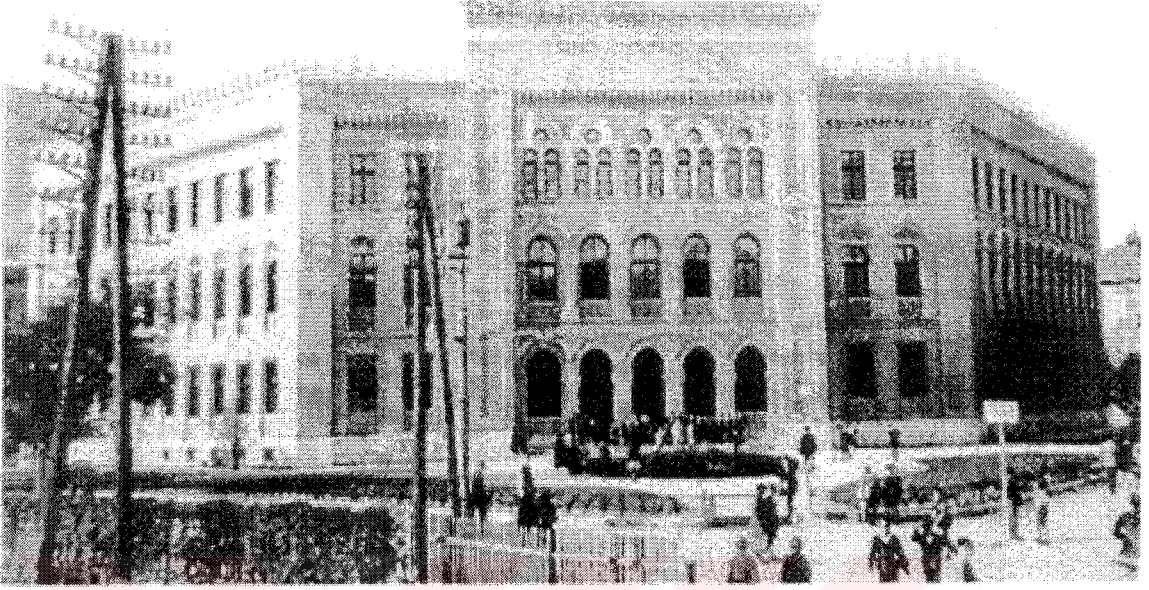
The Old Bridge (Stari Most)	
	
The bridge destroyed on November 9, 1993	Photogrammetric survey of the Bridge: The north facade
The Old Bridge (Stari Most)	
Location	Across the Neretva River, 30 meters north of a mouth of the Radobolja river
Date of construction	1556
Architect	Aimar Hayreddin
Architectural style	Classical Ottoman
Plan type	One-arch vault
Dimensions	Span 27, 70 m, supporting vault 77 cm thick, 4 m wide, Apr. 20 m from water level
Building technology	Vaulted arch
Material	Tenaliija (local limestone)
Roof construction	N/A
Roof covering	N/A- the roadway is made of limestone, resistant to the wear of people and animals
Windows	N/A
Construction details	Three ribs rest on the vault to support the roadway
Original function	Bridge for men and animal traffic; in Austro-Hungarian time gravel fill laid down on the bridge deck and vehicular traffic was made possible till 1952
Function in 1991	A bridge for pedestrian traffic
Proposed function	A bridge for pedestrian traffic
Architectural importance	Local-national- International
Social importance	Local-national- International
Degree of destruction	Preserved-demolished-partially destroyed- total destroyed

Şekil 5.2 Mostar köprüsü ile ilgili yapılmış bir bilgi çalışması (Pasic, 1994)

Bu çalışmanın en önemli özelliği, tek merkezli, ancak geniş çaplı bir araştırma ve uygulama çalışması olmasıdır. Kentin özel durumundan dolayı oluşturulan bu merkezde, tüm binalarla ilgili dokümanlar, bu dokuz yıl içinde yapılan tüm proje ve tez gibi çalışmalar toplanmış, yapılan uygulamalar sırasında da yine bu merkezin elinde bulunan verilerden yararlanılmıştır. Bu merkezin kendine sponsorlar bulmuş olması ve kendi kendini finanse ediyor olması da, her türlü bürokratik engelden kurtulunmasını ve hiçbir çalışmanın da aksamamasını sağlamıştır. Yapılan çalışmaların uygulamalarının da yapılıyor olması, bu programın elle tutulur, somut sonuçlar elde edebilmesi de programın sürdürülebilmesinin en önemli etkenlerinden biridir.

Ancak ne acıdır ki, böyle bir çalışmanın destek görmesi ve tarihi çevrenin tam anlamıyla yeniden değerlendirilebilmesi için böyle bir savaş ve yıkım gerekmiştir.

Resim 5.6 Mostardaki lise binasının savaştan önceki durumu (Pasic, 1999)

Resim 5.7 Mostardaki lise binasının savaştan sonraki durumu (Pasic 1999)

5.2 Fransa ve Malraux Yasası

Fransa'nın 2000 yıllık tarihi kent mirasının korunması yolunda attığı ilk adımlar 1887 yılına dayanır. 1887 ve 1913 yıllarında uygulamaya konulan yasalar, tarihi çevrelerin korunması ve günümüzde yeniden değerlendirilmesine zemin hazırlamışlardır. Burada birincil amaç, tarihi değerlerin yeniden keşfedilmesi, tarihi çevrelerde, günümüzdeki yaşam kriterlerine bakıldığında, daha fazla olanak bulan insan-çevre ilişkilerinin yeniden kurulmasıdır.

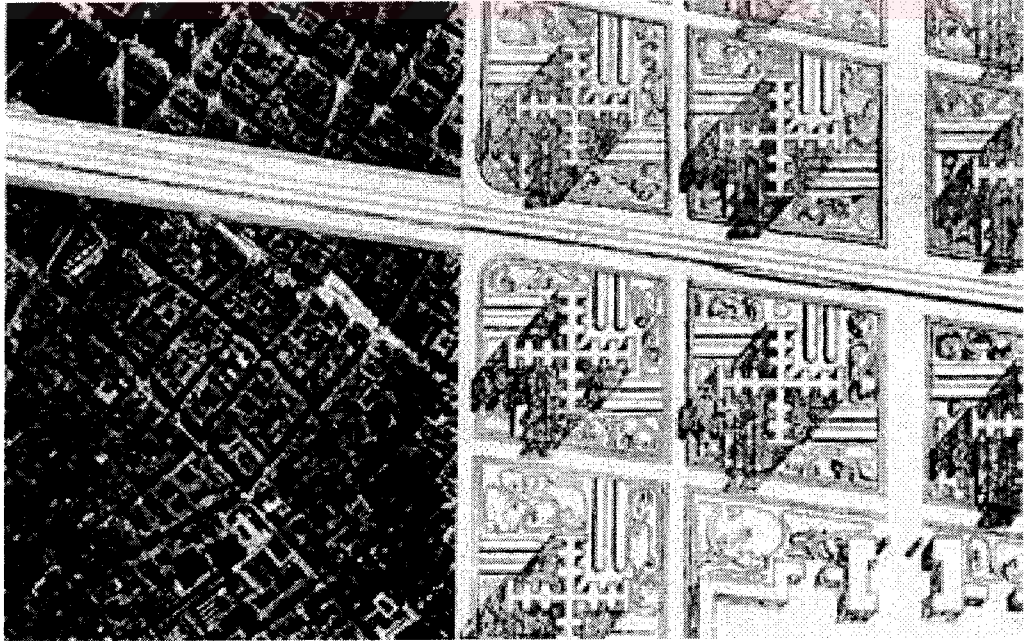
Bu yasa üzerinde daha sonra da, tarihi anıtların görünümüne de olumsuz etki yapmasından endişe edilen yeni yapılaşmaları kontrol altına almak üzere de bir takım değişikliklere gidilmiş, tarihi yapıların 500 m. yarıçaplı dairesel alanı üzerindeki yapılaşmalarla ilgili kararlar Kültür Bakanlığı Bölge Yetkilisine bırakılmıştır. Bu yetkili, bakanlık tarafından atanmakta ve restorasyon uygulamalarını denetlemektedir. Bu yetkililer sayesinde de aslında bir yerde belediyeler de kendi kendilerini denetlemektedirler.

1960'lı yıllarda teknolojideki ilerlemeler ve inşaat yatırımlarının karlılığı yeni modern mahallelerin kurulmasını teşvik etmiş, tıpkı günümüz Türkiye'sinde olduğu gibi yasal boşlukları kollayarak ve onlardan yararlanarak tarihi dokuyu zedeleyen yeni yapılaşmalar meydana gelmiştir. Bu tutumun sadece çıkar amaçlı olmayıp, dönemin mimari ideolojisi tarafından da desteklenmiş olması, özellikle de Le Corbusier'in Paris eski kent dokusu için önerdiği, ancak daha sonra uygulanmayan Voisin planı, tarihi değerlerin korunması yönünde fikir birliğini sağlamak konusunda daha da fazla zorluklara neden olmuştur (Şekil 5.3, Şekil 5.4). İkinci dünya savaşından sonra ortaya çıkan konut sorunu, köylerden kentlere göçlerle bu dönemde daha da pekişmiştir. Özellikle tarihi kent merkezleri, ulaşılabilirlikleri, altyapılarının varlığı ile ve motorlu araçlar için tasarlanmayan yolları, ne ulaşım sorunlarına ne de park sorunlarına cevap veremeyen çevreleri ile emlak sektörü için en cazip alanlardan biri haline gelmiştir. İşte böyle bir dönemde, 1964 yılında, radikal bir yasa, bu durumun engellenmesi ve bu engelin de sürekli olması açısından önemli bir adım atmıştır. Dönemin Kültür Bakanı Andre Malraux'un ismiyle anılan yasa, hem tarihi kent dokularının yeniden değerlendirilerek, buralardaki yaşam standartlarının daha cazip hale gelmesini amaçlamış, hem de yeni yapılaşmaların zararlı etkisini, tarihi dokuyu gizlemesini engellemiştir. Aynı zamanda ikinci dünya savaşından beri süregelen konut sıkıntısı için de bir arayış olması açısından oldukça anlamlıdır. Malraux'un bu yasayla, Le Corbusier gibi dönemin en önemli mimarlarından birinin de desteklediği CIAM grubuna, böylesine karşı çıkması ve tarihi değerlerin önemini vurgulaması, hem çok cesaret isteyen bir tavır, ama aynı zamanda da gördüğü kabul ve destek

açısından bakıldığında da müthiş bir başarı anlamını da taşımaktadır.

Şekil 5.3 Le Corbusier'in Paris'in tarihi kent dokusu için önerdiği "Plan Voisin"

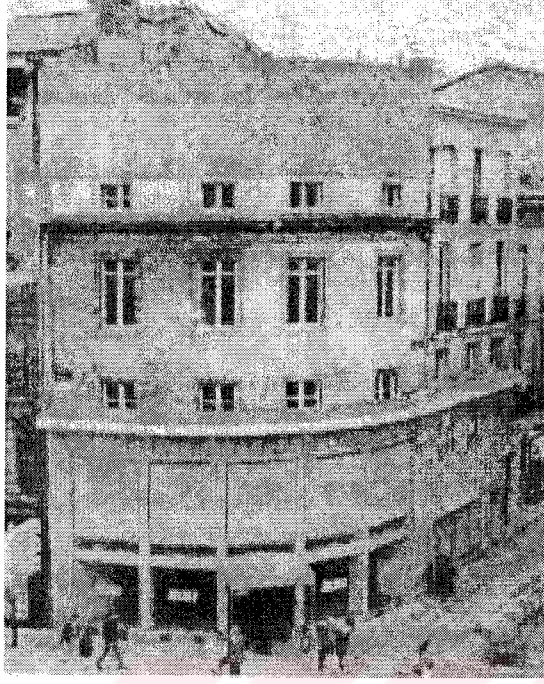

Şekil 5.4 Le Corbusier'in Paris'in tarihi kent dokusu için önerdiği "Plan Voisin"

“Yıkılarak inşa etmek, restore ederek kurtarmaktan daha caziptir, sizlere sunduğumuz önerimiz yasalaşmaz ise hiç kimse restore ederek korumayı yeğlemeyebilir” (Malraux, 1964)

Bu yasaya göre, terk edilmiş, yıpranmış, parasızlık nedeniyle onarılamamış, alt yapısı eskimiş binaların yeniden değerlendirilmesi, sağlıklılaştırılması ve yeniden yaşatılması öngörülmektedir. Bu şekilde tarihi doku yeniden okunur hale getirilecek, tarih ortaya çıkarılacaktır. Bunun yapılmasındaki adımlar ise, yıpranmış durumdaki bu binaların bir kısmında yaşayan ve binaların maliyetlerinin düşük olması nedeniyle genelde de yoksul olan halkın, bu tarihi merkezin dışında inşa edilecek yeni sosyal konutlara geçici bir süre için yerleştirilmeleri ile başlamaktadır. Daha sonra bu binalardaki sağlıklılaştırma ve yeniden değerlendirme çalışmaları tamamlandığında halk yeniden evlerine yerleştirilmiş, bu süre içerisinde de yaşadıkları sosyal konutlar, daha sonra çevredeki öğrencilerin konaklayabilecekleri öğrenci yurtları olarak düzenlenmiş, böylece tek bir probleme çözüm aranırken, sonuçta iki konut problemine birden çözüm getirilebilmiştir.

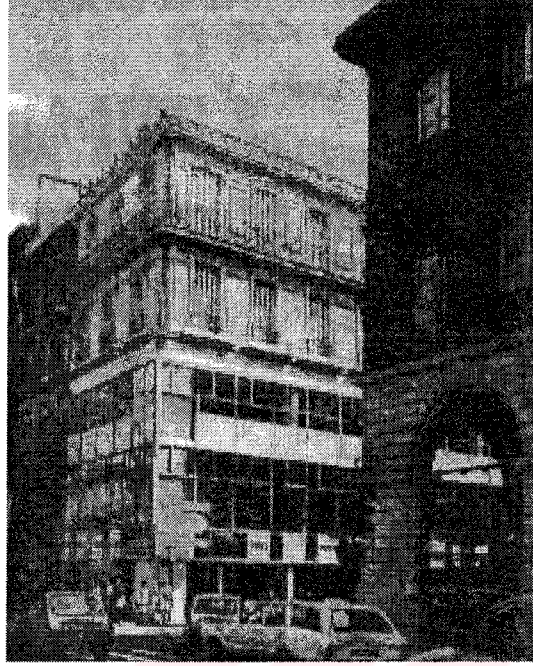
Yapılan en önemli uygulamalardan bir tanesi, koruma ve değerlendirme çalışmalarının geniş alanlara yayılmasındansa, uygulamanın dar bir alanda gerçekleştirilmesidir. Bu şekilde hem uygulamaların sonuçlanması hızlandırılmakta, hem de hükümete gereğinden fazla mali yük getirilmemektedir. Aynı zamanda denetim de kolaylaşmakta, bu küçük bölgelerin birbirleriyle rekabet içerisine girmeleri de, hem hızı hem de kaliteyi arttırmaktadır (Resim 5.8, Resim 5.9, Resim 5.10, Resim 5.11). Aynı zamanda da bölgeyle ilgili doküman ve bilgiler, bu bölgelerde kurulan ve mal sahibine teknik yardım danışmanlık ve kredi sağlayan kuruluşlarda toplanmakta, konuyla ilgili fikir alınması gerektiğinde ise, direkt olarak bu birimlere başvurulabilmektedir.

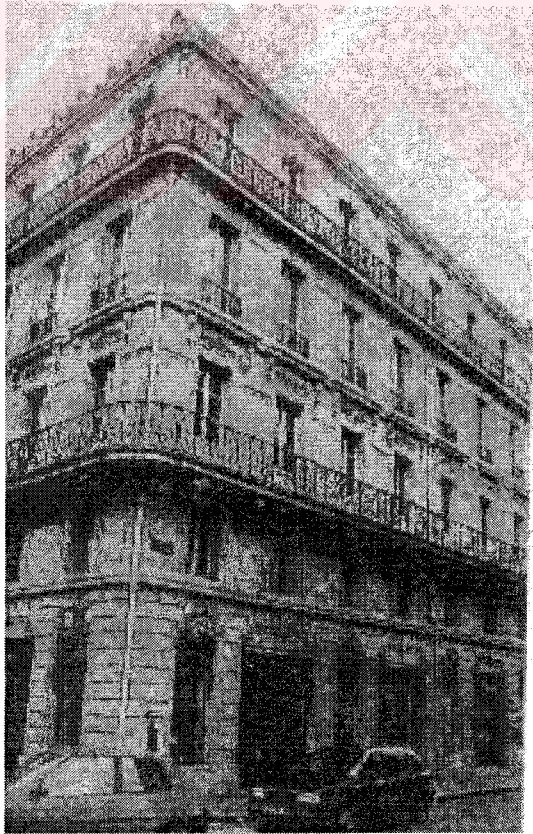
Resim 5.8 Bordeaux'da koruma planı öncesi bir binanın durumu (Okyay, 2001)

Resim 5.9 Binanın koruma planı sonrasındaki durumu (Okyay, 2001)

Resim 5.10 Bordeaux'da koruma planı öncesi bir binanın durumu (Okyay, 2001)

Resim 5.11 Binanın koruma planı sonrasındaki durumu (Okyay, 2001)

Burada önemli olan noktalardan biri de 1964'den bu yana çeşitli görüşlere sahip, çeşitli siyasal fikir savunucuları iktidara gelmiş olmalarına rağmen, Malraux yasasının ana çizgisinde asla bir değişiklik olmamış, aksine yasa tüm hükümetler tarafından canla başla savunularak daha da ileriye götürülmeye çalışılmıştır.

5.3 Zeyrek

5.3.1 Zeyrek Bölgesinin Tarihçesi

Zeyrek, İstanbul'da Tarihi Yarımada üzerinde bulunan dördüncü tepe üzerinde ve eteklerinde yer almaktadır. Semt, Haliç kıyılarından başlayıp Atatürk Bulvarı boyunca yükselen yamaç üzerinde gelişmiştir. Atatürk Bulvarı üzerinde yer yer 15 metreye varan istinat duvarları ve Bizans Dönemi'nde oluşturulmuş olan teraslamalar ve setler, Galata, Haliç ve Tarihi Yarımada yönüne doğru panoramik bir görüş alanı yaratmaktadır.

Resim 5.12 Zeyrek bölgesinin genel görünüşü

Daha korunaklı bir bölgede, denizden ve denizden gelebilecek tehditlerden uzak olması ve manastırların bulunduğu bir yer olması nedenleriyle Zeyrek Bizans İmparatorluğu'nun ilk yıllarında da konut fonksiyonunun hakim olduğu bir bölge olmuştur. Semt, Bizans İmparatorluğu Döneminde, İmparator Teodosios tarafından yaptırılmış olan su kemerleri ve sarnıçlar çevresinde gelişmiştir (Resim 5.12).

Günümüzde Fatih Camisi'nin bulunduğu alanda yapılmış olduğu bilinen ve İsa'nın 12 Havarisi'ne adanmış olan Havariyun Kilisesi'ne Bizans hükümdarlarının defnedilmesi ve bu kilise çevresinde irili ufaklı manastırların ve kiliselerin de yer alması nedeniyle, bölge dinsel açıdan oldukça önemli bir alan haline gelmiştir. Havariyun Kilisesi'nden sonra Bizans İmparatorlarının Pantokrator Kilisesi'ne (günümüzde Zeyrek Molla Camii) defnedilmeye başlaması kilise ve çevresinin önemini arttırmıştır (Müller-Wiener, 1998) (Resim 5.13).

Resim 5.13 Pantokrator Kilisesi

Semt, Zeyrek adını Osmanlı İmparatorluğu döneminde Fatih Sultan Mehmet tarafından burada kurulan medresenin baş müderrisi olarak görevlendirilen Molla Zeyrek'ten almıştır

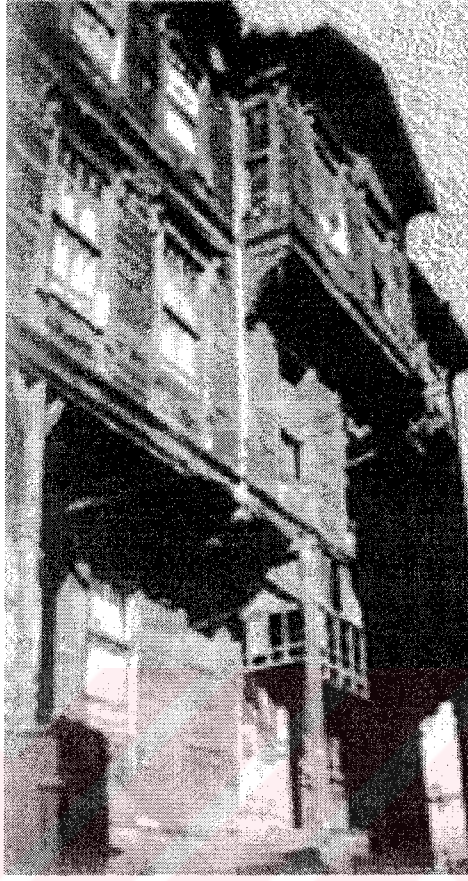
İstanbul'u fethettikten sonra İstanbul'daki 8 kiliseyi cami ve medreseye çeviren Fatih, Pantokrator Kilisesini de medreseye dönüştürerek yönetimini Molla Mehmed Zeyrek Efendi'ye bırakmıştır.

İstanbul'un fethinden sonra alandaki etnik çeşitlilik 16. yüzyıl sonlarına kadar devam etmiştir. Ancak daha sonraları alanda yaşayan Rum kökenli nüfus Galata ve civarına göç etmiş, kalan diğer gruplar ise zaman içinde dağılmışlardır. Zeyrek fetih sonrasında günümüze değin Müslüman nüfusun yoğunluk gösterdiği bir yerleşme olmuştur (Müller-Wiener, 1988).

Zeyrek'te bulunan ahşap konutların büyük bir bölümü, 19. yüzyıl sonları, 20. yüzyıl başlarında inşa edilmiş olan bitişik nizam ahşap evlerdir (Resim 5.14, Resim 5.15). Ortalama 50 metrekare taban alanı üzerinde, çoğunlukla 2-3 kat yüksekliğinde ve toplam alanları 100-150 metrekare arasında olan bu evlerin, parsel genişlikleri de 5-10 metre arasında değişmektedir .

Resim 5.14 Zeyrek'ten ahşap ev örneği

Resim 5.15 Zeyrek'ten ahşap ev örneği

Eski İstanbul'un diğer alanlarında olduğu gibi, çıkan yangınlar Zeyrek'te de önemli tahribatlar yaratmıştır. Genellikle Haliç kıyılarında bulunan imalathanelerde çıkan yangınlar kuzey rüzgarının etkisiyle Zeyrek yamaçlarına doğru ilerlemiş ve yapıların çoğunluğunun ahşap malzeme ile inşa edilmesi nedeniyle Zeyrek'teki kentsel dokunun yer yer yok olmasına neden olmuştur. Bu yangınlar yörenin kentsel dokusunun değişmesinde rol oynaması yanında, sosyal doku üzerinde de olumsuz etkiler yaratmıştır. 1930'lu yıllardan sonra, İstanbul'da gerek ahşap malzeme azlığı, gerekse yangın talimatnameleri nedeni ile kagir yapılar inşa edilmeye başlamıştır. Bu yapılar, malzemeleri, strüktürleri, plan şemaları, biçimleri değişmiş olmasına rağmen ahşap konut dokusuna uyumlu bir şekilde yapılmıştır.

Cumhuriyet Döneminde, 1950'li yıllarla birlikte İstanbul'un yoğun iç göç ile karşı karşıya kalması ve ardından gelen kentsel dokuyu korumaya yönelik olmayan imar hareketleri ile Zeyrek'te eski ahşap evler yerini 4-5 katlı betonarme yapılara bırakmaya başlamıştır.

Zeyrek, merkezi konumu nedeniyle İstanbul'daki diğer semtlerde olduğu gibi yoğun

yapılaşma baskıları altında kalsa da, geleneksel sokak dokusunun özelliklerini ve mimari karakterini günümüze kadar taşıyabilmiş öncelikli koruma alanlarından birisidir.

5.3.2 Zeyrek'te Daha Önce Yapılan Araştırma ve Planlama Çalışmaları

Zeyrek'te yapılan araştırma, koruma ve planlama çalışmalarının başlangıcı 1960'lı yıllara kadar uzanmaktadır. İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi öğretim üyelerinden Prof. Nezh ELDEM yürütücülüğünde 1968 yılında gerçekleştirilen tespit çalışmalarına dayalı olarak, 1974 yılında alana koruma kararı getirilmiştir.

1975 yılında Amsterdam'da gerçekleştirilen "Avrupa Mimari Miras Yılı" etkinliklerine Türkiye de bir sergi ile katılmıştır. Bu sergide, içinde Zeyrek'in de yer aldığı İstanbul'un kültürel mirası önemli ölçüde ilgi çekmiştir. Amsterdam Toplantısı sonunda, İstanbul'daki kültür mirasının korunması için uluslararası destek sağlanması konusunda olumlu bir görüş oluşmuştur.

1977-1981 yılları arasında Alman Doğu Enstitüsü (Deutsches Orient Institut) İstanbul'un Zeyrek Bölgesinde, Wolfgang Müller-Wiener ve Johannes Cramer başkanlığında "Geleneksel Bir Konut Bölgesinin Korunmasına Yönelik Çalışmalar" başlığı altında bir dizi faaliyet gerçekleştirmiştir. Bu çalışmalar Volkswagen firması tarafından desteklenmiş ve Karlsruhe Üniversitesi ve Darmstadt Teknik Yüksek Okulu öğrencilerinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir.

Ulusal düzeyde yapılan çalışmalarla birlikte, 1978'de İstanbul Belediyesi İstanbul'un Mimari Mirasının korunması amacıyla UNESCO-UNDP'den yardım istemiş, UNESCO tarafından desteklenen kampanya, genel konferans kararıyla 1982 yılında başlamıştır. Kampanya sonucunda Zeyrek, 1983 yılında "Dünya Kültür Mirası Listesi'nde" yerini almıştır (Ahunbay, 1998).

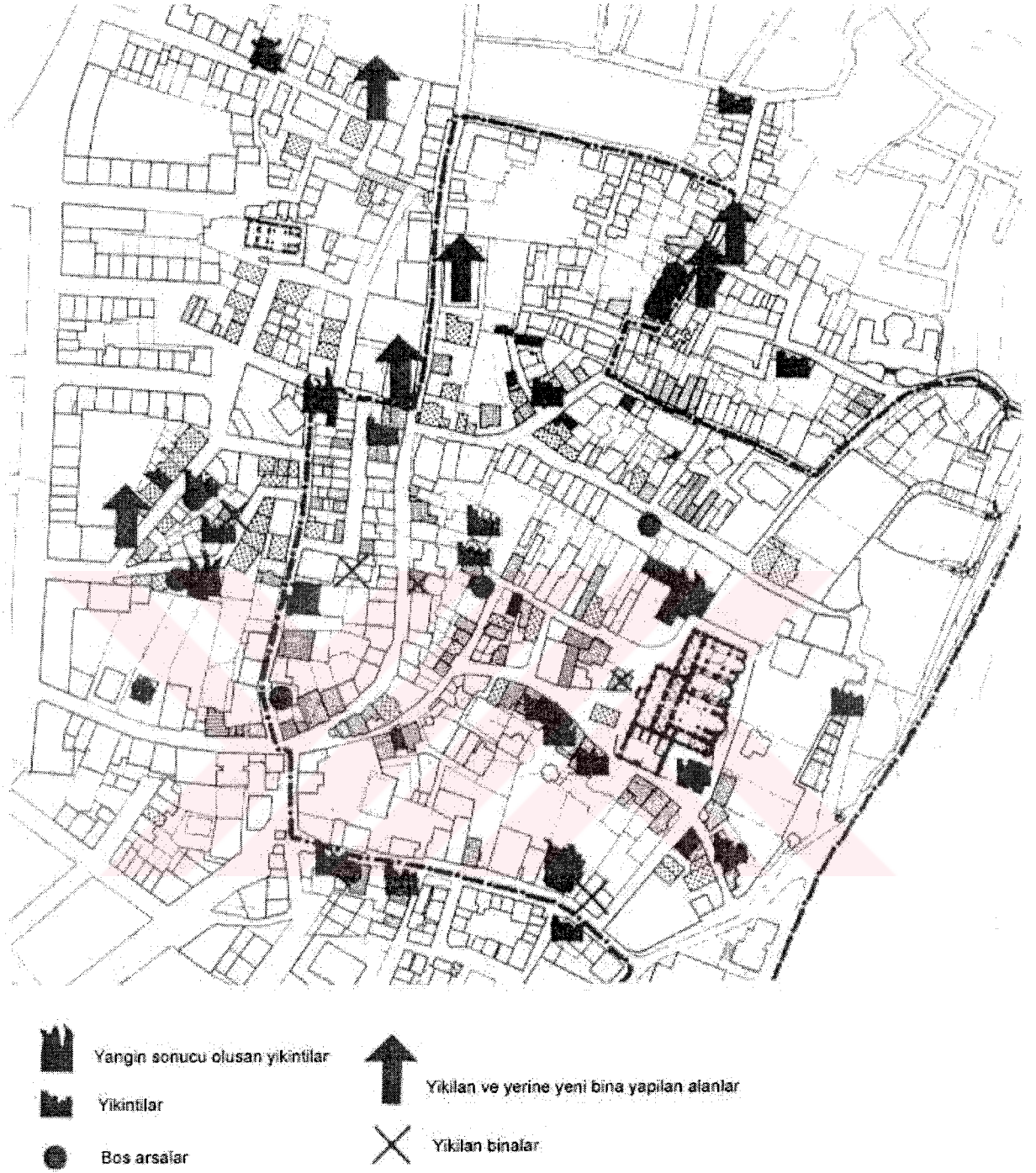
Uluslararası kampanya çalışmalarına ülke içinde katılımı sağlamak amacıyla, Milliyet gazetesinin öncülüğünde 1984 yılında bir ulusal kampanya başlatılmış ve 1985 yılında ulusal düzeyde duyurular ve tanıtma toplantıları yapılmıştır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu, İstanbul Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü tespitlerine dayanarak, Zeyrek Sit Alanı'nda 271 parseli tescil etmiştir.

Dünya Mimari Mirası Listesi'ne alınan İstanbul için, 1985 yılında UNESCO teknik ve maddi destek sağlamaya başlamıştır. Başlangıçta 130 milyon dolarlık bütçe için 70 milyon dolar dış

yardım beklenirken, 1986-95 döneminde sadece 110 bin dolar toplanabilmiştir. Aradan geçen süre içinde koruma konusunda beklenen gelişme sağlanamadığından, Türkiye konuyu yeniden gündeme getirmiş, Ekim-Kasım 1995'te Paris'te yapılan UNESCO genel konferansında yardım kampanyasının 1996-97 yıllarında yeniden canlandırılması kararı alınmıştır (Ahunbay, 1998)

5.3.3 Karlsruhe Üniversitesi ve Darmstadt Teknik Yüksek Okulu'nun Bölgede Yaptığı Çalışmalar

1977-1981 yılları arasında gerçekleşen çalışmalarda İstanbul'daki geleneksel mimari üzerine araştırmalar yapılmış ve bölgenin tarihi gelişimi incelenmiştir. Bunların yanı sıra çalışma alanının mekansal verileri, Zeyrek'in kent planlaması açısından durumu üzerinde durulmuş, yapı tipleri ve yapım teknikleri konusunda dokümanlar oluşturulmuş, tipolojik çalışmalar yapılmıştır. Anadolu'dan İstanbul'a göçleri ve göçlerin Zeyrek bölgesine etkileri de çalışmanın ana bölümlerinden birini oluşturmuş ve bölgede yaşam şartları, yaşam düzenleri de büyüteç altına alınmıştır. Bu beş yıllık süreç içerisinde meydana gelen yapısal değişiklikler de tespit edilerek, bu hızlı yok oluş karşısında alınabilecek önlemler geliştirilmeye çalışılmıştır (Şekil 5.5).

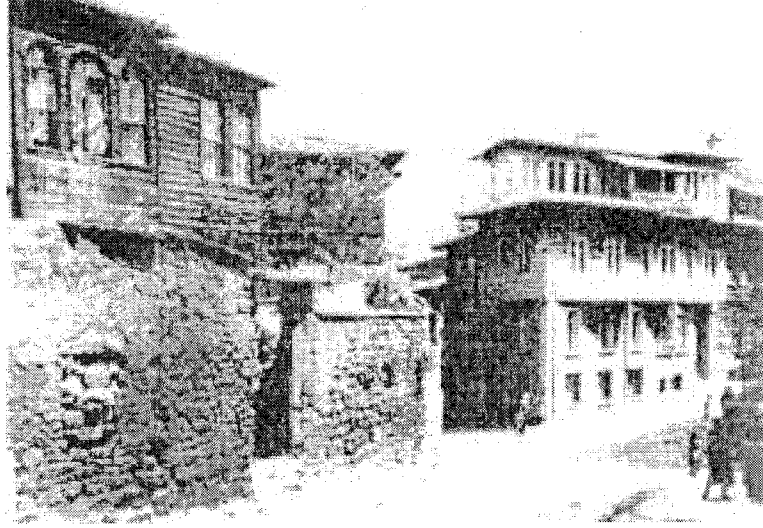

Şekil 5.5 Zeyrek Bölgesinde çalışmaların yapıldığı 1977-1981 yılları arasında meydana gelen yapısal değişiklikler (Müller-Wiener, Cramer, 1982)

Zeyrek İstanbul'un eski kent dokusu içerisinde Osmanlı ahşap bina örneklerini, geleneksel bir konut dokusu içerisinde hala yansıtabilen az sayıdaki bölgelerden biri olduğundan çalışmalar bu bölge üzerinde yoğunlaşmıştır. O dönemde bölgenin pek çok yerinde halen eski sokak dokusu okunabilmektedir, ancak geleneksel ahşap mimari örneklerinin hızla yok olması ve ölçek problemi olan yeni binaların yapılması bölgenin karakterini tehdit etmektedir (Resim 5.16). Özellikle de çalışmanın yapıldığı beş yıl içerisinde bu kayıplar net olarak gözlemlenebilmiş, dokunun kimliğini nasıl kaybettiği tespit edilebilmiştir. O dönemde belediyelerin de bu yangın ve yıkımları engelleme konusundaki çabaları sonuç vermemiş, aksine bölgenin asıl sahipleri gün geçtikçe bölgeyi Doğu Anadolu'dan göç ederek gelen ve bölgeyi sadece iyi yaşam standartlarına kavuşana kadar barınacakları bir geçiş alanı olarak gören halk kesimine terk etmişlerdir. Bu yüzden de kentsel, mimari ve sosyal düzeyde yapılmayan bir planlama bölgenin korunmasını, kurtarılmasını mümkün kılmayacaktır (Resim 5.17).

Resim 5.16 Tarihi dokunun yeni yapılaşma içerisindeki durumu (Müller-Wiener, Cramer, 1982)

Resim 5.17 Eski sokak dokusunun durumu (Müller-Wiener, Cramer, 1982)

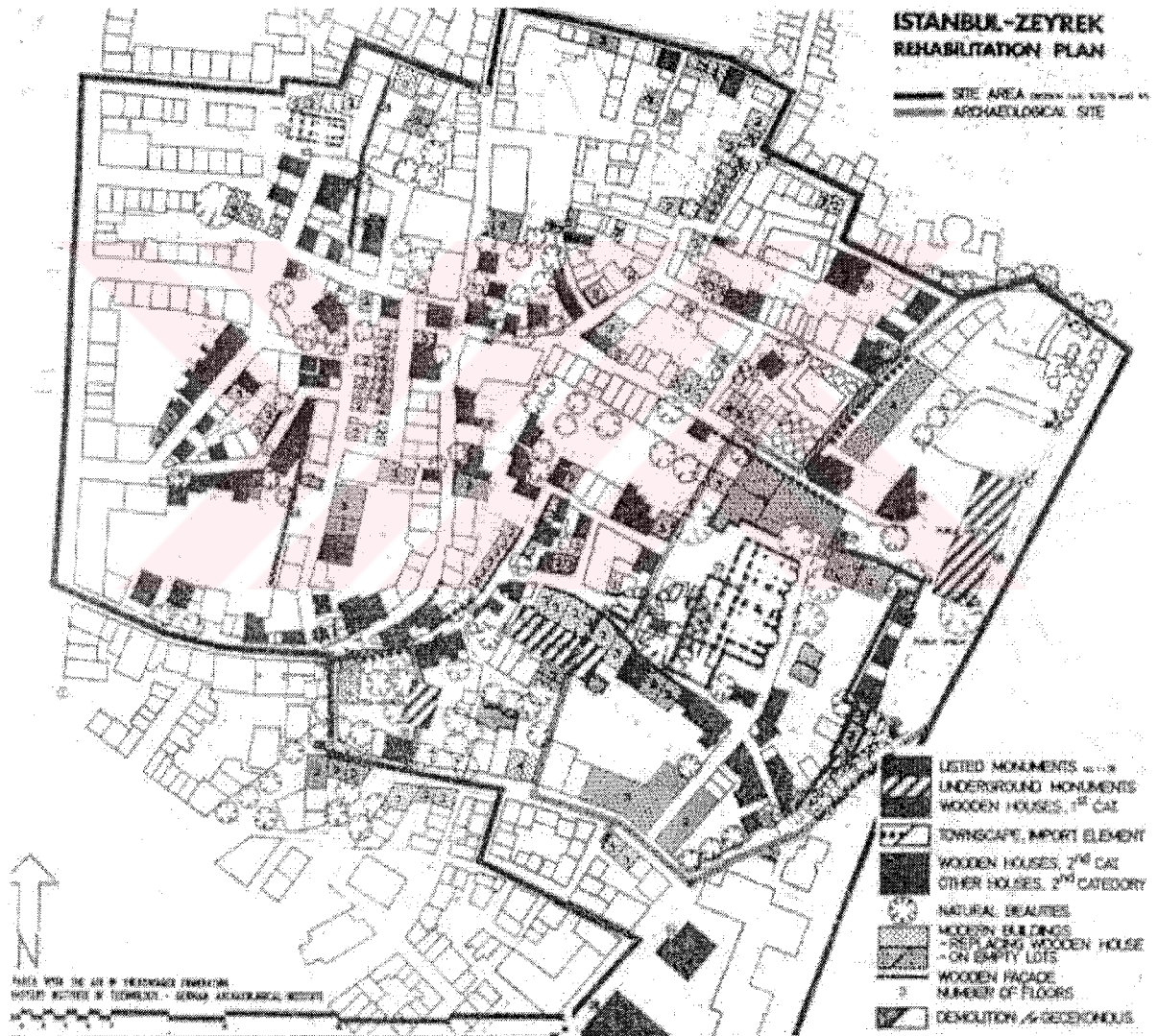
Belirtilen beş yıl içerisinde yapılan, tarihi, kentsel, mimari ve sosyal açılardan yapılan incelemelere dayanılarak Zeyrek Bölgesinin yeniden değerlendirilmesi ve iyileştirilmesi ile ilgili şu önerilere ulaşılmıştır:

Bölge neredeyse tamamıyla konut alanı olarak kullanılmaktadır. Bu karakter korunmalıdır. İşyerleri sadece günlük ihtiyaçlara yönelik olarak varlıklarını sürdürmelidir. Bu dokuyu rahatsız eden üretim merkezleri bölgeden uzaklaştırılmalıdır, bu konuda ancak küçük zanaatkar atölyeleri istisna oluşturabilir (Şekil 5.6).

Bölgede yaşamakta olan halk profiline, bölgenin korunabilmesi adına değişmesi gerekmektedir. Ahşap konut sahipleri, binaların korunması veya yeniden değerlendirilmesi ile ilgili herhangi bir girişimde bulunamayacaklardır. Bu kesim, daha çok yaşam biçimlerinin göçten sonraki değişimi, büyük kentin yeni yaşam standartlarına alışmaları gerekliliği ve günlük problemlerle o kadar meşguldürler ki, binalarının veya çevrelerinin korunması ya da değerlendirilmesi onlar için hayati önem taşımamaktadır. Bölgede yaşayan kişilerle yapılan görüşmeler de bu tezi destekleyici niteliktedir. Çevrenin yeniden düzenlenmesi aynı zamanda burada oturan halkın maddi gücünü de aşmaktadır.

Bu bölgeye daha çok orta sınıf halkın ve memurların yerleştirilmesi, hem tarihi çevre bilinci bakımında hem de uzun vadeli koruma bakımından uygun olabilir. Bu noktada, çalışmada yapılan saptamalardan biri de, orta sınıf halkın apartmanlarda, pek nadir olarak da müstakil evlerde oturdukları ve bu yeni binaların aslında yenilik olarak banyo ve merkezi ısıtmadan

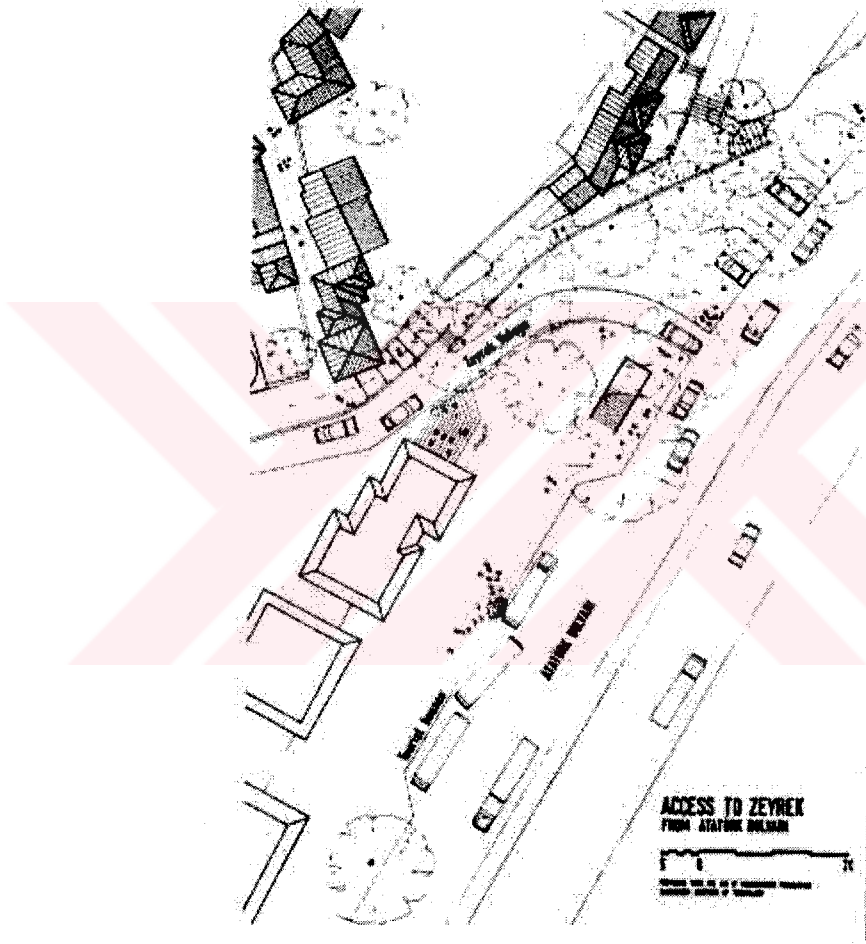
başka bir şey içermediğidir. O yıllardaki yakıt sorunu göz önüne alınarak, halkın da artık merkezi ısıtmadan vazgeçmeye başladığı, onun yerine mekanların teker teker ısıtılması seçeneğinin tercih edildiği ve bunun da ahşap binaların ısıtılmasında uygulanabileceği belirtilmekle birlikte günümüzde bu durumun doğruluğu tartışılır. Zeyrek bölgesindeki bu ahşap binaların, yakında bulunan belediye çalışanları veya Unkapanı ya da Atatürk Bulvarında işyerleri bulunan insanlar tarafından da konut olarak kullanılabilirliği belirtilmektedir.

Şekil 5.6 Zeyrek için önerilen rehabilitasyon planı (Müller-Wiener, Cramer, 1982)

Öte yandan bu bölgede, konut fonksiyonunun yanı sıra binaların kültürel işlevle donatılması ya da ilgilenen vakıflara tahsis edilmesi fikri de, Plovdiv'de pek çok binanın bu şekilde yok olmaktan kurtulmuş olması örneği gösterilerek, önem kazanmıştır.

Bu noktada, Türk katılımcıların bu bölgeye turizm fonksiyonunu getirmek konusunu sürekli gündeme getirdikleri, ancak tartışıldığında, burada turizm fonksiyonunu kaldırabilecek, otobüsler ve özel araçlar için otopark gibi alanlar oluşturulmadan böyle bir fikrin gerçekleştirilmesinin yarardan çok zarar getirebileceği, işlevin getirilmesi söz konusu olduğunda ise bunun sadece Zeyrek Kilise Camii ve Atatürk Bulvarı arasında kalan kısımda bir iki restoran, belki bir adet de otelle sınırlı kalması gerektiği belirtilmiştir (Şekil 5.7).

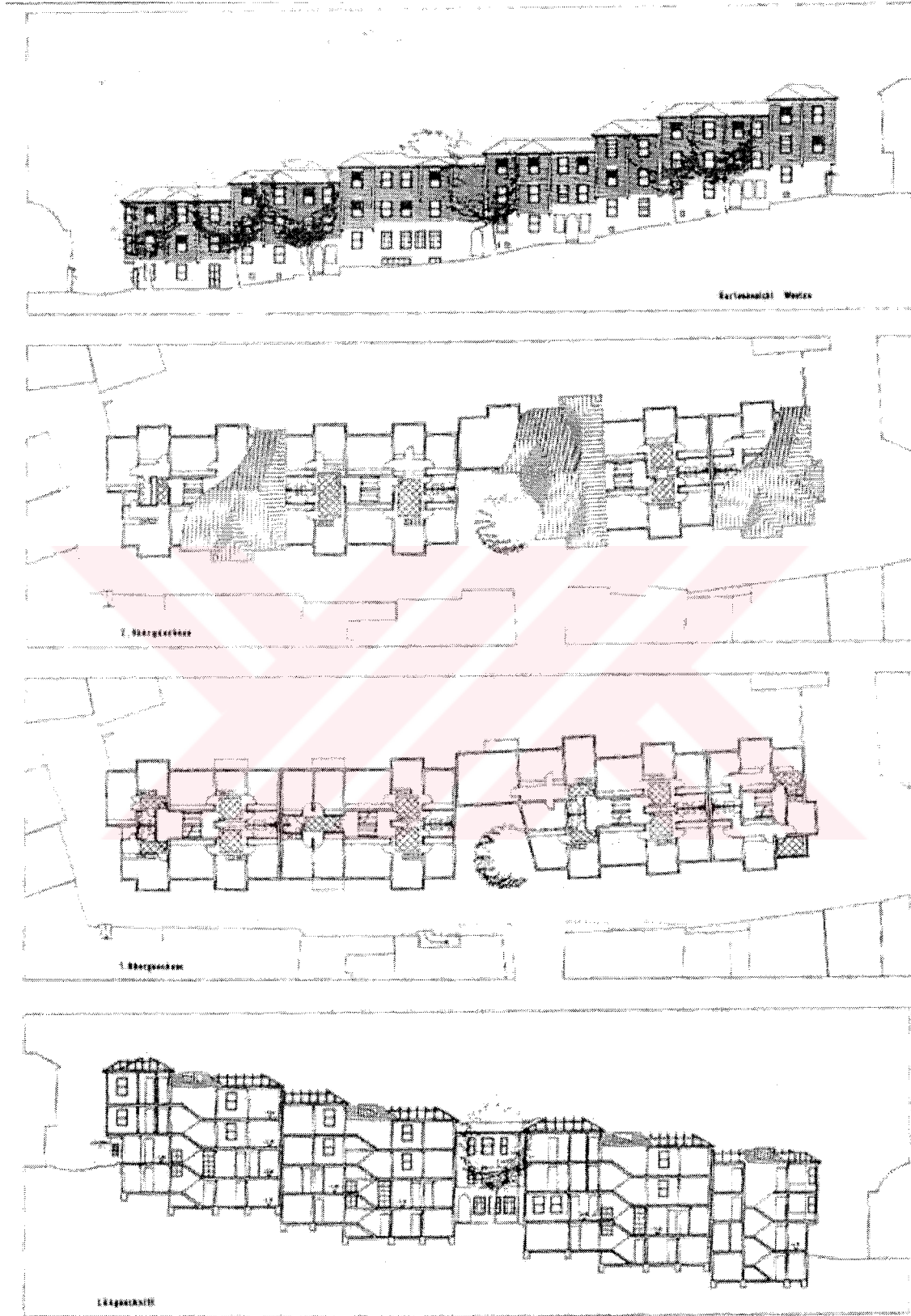

Şekil 5.7 Zeyrek'e yaya ve turistler için ulaşım önerisi (Müller-Wiener, Cramer, 1982)

Zeyrek, yapı tipleri bakımından geleneksel Türk evi karakterini Osmanlı döneminden beri koruyabilmiş örneklerden biridir. Bu kent planının korunması gerekliliğinin gelecekteki koruma politikası içerisinde vurgulanmasının önemi belirtilmektedir. Dokunun yoğunlaşmasının önlenmesi ve o dönemde (ve aslında bu dönemde de) geçerli olan kat sayılarını arttırma eğilimlerinin daha fazla sürdürülmemesi gerekliliği vurgulanmaktadır. Bunun için de, varolan durum incelenerek ve gelecekte de herhangi bir değişim söz konusu

olmaksızın sürdürülmek üzere, kat sayılarının, parsel büyüklüklerinin, plan dokusunun, bunun yanı sıra varolan yeşil dokunun (özel veya kamusal) derhal tespit edilerek kesin bir karara vardiırılmasının öneminden de söz edilmektedir.

Bu beş yıla yayılan çalışmalarda ayrıca pek çok binanın rölöveleri alınmış, oldukça geniş bir arşiv elde edilmiştir. Bunların yanı sıra tipik bir Türk ailesinin o günün şartlarında ne gereksinimler içerisinde olduğu, nasıl bir yaşam sürdürdüğü, konutlarında nasıl bir mekan kurgusunu benimsediği ile ilgili de araştırmalar yapılmış ve varolan konut yapılarında bu tip bir planlamanın söz konusu olmadığı belirlenmiştir. Bu noktada pek çok bina için, binanın planı temelde değiştirilmeden bir takım yerleşme önerileri getirilmiştir (Şekil 5.8). Taşıyıcı sistemindeki problemler yüzünden elden geçirilse bile kullanılmayacak halde bulunan binaların ise yıkılarak yeniden, benzer cephe anlayışı ve taban alanı, ancak istenirse farklı planlama ile inşa edilmesi önerilmiştir. Bu şekilde kentin çehresinin yeniden kazanılması mümkün olmayacaktır. Yeni yapılacak binalarda ise bina biçimleri, parseller, kat yükseklikleri, çatı formları, dolu-boş oranları, zemin kat ile sokak kotu arasındaki farklar gibi özelliklerin korunması önerilmektedir (Şekil 5.9).

Şekil 5.9 Zeyrek Bölgesinde oluşturulan kriterlere göre yeni yapı önerisi (Müller-Wiener, Cramer, 1982)

Getirilen önerilere bakıldığında aslında günümüzde için de geçerliliğini koruyan noktalar yoğunluktadır. Bunların arasında insan profilinin değişmesi gerekliliği gibi oldukça radikal çözümlerin yanı sıra, günümüzde varolan tarihi binaların planlamalarına getirilen yeniliklere ilişkin örneklerle çağdaş yaşam şartlarının sağlanması yönündeki çabalar ve özellikle de bölgede yapılacak yeni binalara yönelik getirilen planlama önerileri, dikkatle değerlendirilmesi gereken, temelde de çok doğru kararlardır. Ancak geriye dönülüp bakılığında yılından beri bu bölgeyle ilgili elle tutulur bir değişikliğin olmadığı, aksine yeniden değerlendirilmesi önerilen pek çok binanın geri dönülemeyecek biçimde tahrip olduğunu görüyoruz. Oysa, bu tipte uluslararası çalışmalar, özellikle de fikir alış verişi bakımından çok önemli ve değerlendirilmesi gereken çalışmalardır. Fakat ülkemizde ne yazık ki bu tip araştırmalara bakıldığında bir öncekilerden de yararlanmadıklarını ve hep sıfırdan başladıklarını görüyoruz.

5.4 Süleymaniye

5.4.1 Süleymaniye Bölgesinin Tarihçesi

Süleymaniye Camii, çevresindeki birkaç mahalleden oluşan bölgeye ismini vermiştir. 16. yüzyılda Mimar Sinan tarafından yapılan büyük bir kompleksin ortasında yer almaktadır (Resim 5.18). Tarihi Yarımada'nın üçüncü tepesinin üzerinde bulunan cami, bu tepenin Haliç'e bakan yamacında kuruludur ve çevresinde bulunan binalarla birlikte, kentin baskın bir elemanı durumundadır.

Resim 5.18 Süleymaniye Camii

Süleymaniye Bölgesi 45 hektara yayılan, klasik Osmanlı Mahallelerinin bir örneğidir. Bizans döneminde de bölge konut bölgesi olarak kullanılmış olmakla birlikte o döneme ait yapılardan günümüze sadece birkaç örnek kalmıştır. (Kilise Camii, Kalenderhane Camii, Valens Kemerli)

Osmanlı döneminde Caminin kuzeyinde yer alan bölge oldukça popüler bir konut bölgesiydi. Osmanlı döneminin en eski yapıları, Süleymaniye Bölgesinin kuzeyinde yer alan, 15. yüzyıldan kalma Hacı Hayrettin Mescidi, Kantarcılar Mescidi ve S. Verem Mescididir.

16. yüzyılda yine bu bölgede Hoca Hamza Mescidi ve iki büyük medrese inşa edilmiştir. 17. yüzyılın ilk yarısında kadar yine en popüler ve elit yerleşim merkeziyken, bu dönemden sadece iki çeşme dışında önemli bir eser günümüze kalmamıştır.

İstanbul'un ticari merkezi Süleymaniye'nin doğusunda yerleşmiştir. Bu bölge limana çok yakın, bu nedenle de taşımacılık, malların depolanması gibi işlevler Haliç kıyılarında sıralanmıştır. Bu bölgede bulunan tarihi surların büyük bir kısmı da buradaki insan ve ticaret trafiğinden dolayı yok olmuştur.

18. yüzyılda, ticaret merkezi doğuya doğru genişlemiştir. Ali Paşa Kervansarayı da bu dönemde surların hemen yanı başında inşa edilmiştir. 1863 yılında İstanbul Üniversitesi kurulmuştur ve yine bu dönemde bölge halen halkın zengin kesimine ev sahipliği

yapmaktadır. Günümüzde var olan pek çok konut işte bu 19. yüzyıldan kalmadır (Resim 5.19, Resim 5.20).

Resim 5.19 Kirazlı Mescit sokağı cephe dokusu (Pasic, Dodds, 1995)

Resim 5.20 Kirazlı Mescit sokağı cephe dokusu (Pasic, Dodds, 1995)

Konutlar mahallenin %80-85'ini oluşturmaktadır. Mahalleler, halkın gelir düzeyine göre oluşmamaktadır. Aksine zengin ve fakir kesim bir arada yaşamakta, bayramlar, düğünler gibi aynı kültürel değerleri paylaşmaktadırlar. Mahalleler daha çok halkın etnik kökenlerine göre ayrılmaktadır, Musevi mahalleleri, Rum mahalleleri gibi. Ancak Türk-İslam Mahalleleri daha çok hemşerilik esaslarına dayanmaktadır.

Günümüzde eski zanaatların bir kaçı halen varlığını sürdürmektedir. Keresteciler, tarihi merkezin dışına taşınmış, küçük halı atölyelerinin bir kısmı yerlerinde kalmıştır. Bölgede dökümhaneler ve depolar yoğunluktadır. 1950'lerdeki yol genişletme çalışmalarının bir sonucu olarak bölgedeki bazı ticari yapılar yok olmuştur. Ragıp Gümüşpala Caddesi tarihi sokak dokusunu bölmüş, burada bulunan pek çok binanın bahçe duvarları ana cadde üzerinde kalmıştır.

Asıl ev sahipleri tarafından terk edildikten sonra Süleymaniye'nin konut karakteri de değişmeye başlamıştır. Eski ev sahipleri konutlarını satarak İstanbul'un başka semtlerine yerleşmeye başlamışlardır. Ahşap konutlar ise yıkılarak yerlerine küçük atölyeler ve depolar yaptırılmıştır. Ticaret ve sanayi faaliyetlerin yayılması ve bölgesel anlamda genişlemesi, bölgenin tarihi karakterini zedelemektedir. Özellikle yamaç tarafında pek çok ahşap ev yıkılmış ve yerlerinde dört beş katlı betonarme yapı, mümkün olan tüm araziyi kullanarak, bahçeleri yok ederek yükselmişlerdir.

Kültür Bakanlığı Süleymaniye bölgesini 1977 yılında kentsel sit alanı ilan etmiştir. Günümüzde 161 anıtsal ve 468 yerel bina tescillenmiştir.

5.4.2 Süleymaniye Bölgesinin Günümüzdeki Problemleri

Süleymaniye Bölgesinde günümüzde devlete, vakıflara veya kurumlara ait birkaç bina dışında tüm binalar özel mülktür. Bölgeyi korumak için büyük miktarda maddi güç gerektiğinden ve devlet de tüm binaların bakım masraflarını karşılayamadığından binaların bakımı ve restorasyonu gibi faaliyetler mal sahiplerine kalmaktadır. Mal sahiplerinin daha önce değinilen profiline bakıldığında ise bu durum hiç de iç açıcı değildir.

“Haliç sanayi bölgesinin genişletilmesi, Süleymaniye Hanlar bölgesinin hayat düzeyinin çökmesini hızlandırmıştır. Haliç'in sanayi bölgesi haline dönüştürülmesi ile bu bölgenin sakinleri bu yöreleri terk etmeye başlayınca bu yörede boş kalan yapılar, depolama-sanayi fonksiyonlarına ve fakir, İstanbul'a yeni gelmiş, henüz gecekondusunu inşa edemeyen kesimin şehirdeki ilk barınakları haline dönüşmeye başlamıştır.” (Pasic, 1995) (Resim 5.21)

Resim 5.21 Süleymaniye'deki bir konut binasının günümüzdeki durumu (Kuban, 2000)

Gelir düzeyi düşük olan kişiler, binaların iyi durumda olmamasının da getirdiği düşük kiralarla bölgeye yerleşmeye başlamışlardır. Bunların %62'si iki-üç kişilik aile grupları halinde binalara yerleşmişler, %13'ü ise oda oda bekar kişilere kiralanmıştır.

Resim 5.22 Süleymaniye'de terkedilmiş bir konağın günümüzdeki durumu (Kuban, 2000)

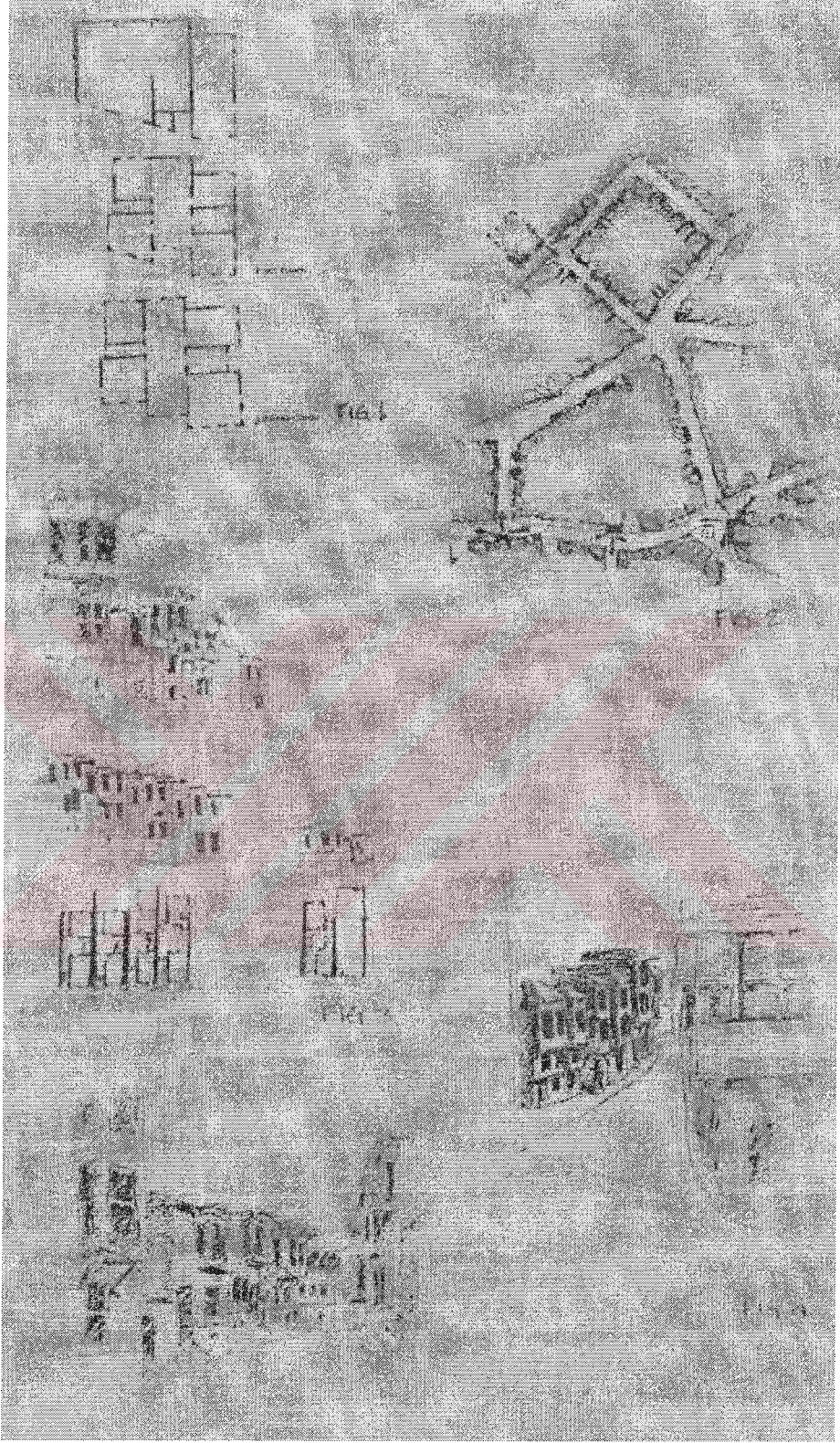
Bu kişilerin tarihi çevre ve dokuyla herhangi bir tarihi bağları olmadığından, binaların bakımı ile ilgili herhangi bir girişimleri olmamıştır. Bu nedenle de binaların koşulları sürekli daha kötüye gitmiş, konutların işlevleri de değişmeye başlamıştır (Resim 5.22).

Varolan sokak dokusu, ağır trafik yükünü kaldırmamaktadır. Endüstri ve ticaret gibi işlevlerin bölgeye girişi, eski yaya yollarını tahrip etmiş, dokunun bozulmasına neden olmuştur.

5.4.3 “Mimari Mirasın Bugünü” Programı Kapsamında Yapılan Araştırma ve Çalışmalar

IRCICA tarafından 1994 yılında başlatılan Mostar 2004 atölye çalışması ile yürürlüğe konan “Mimari Mirasın Bugünü” Programı, IRCICA ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından 1-17 Ağustos 1995 tarihleri arasında İstanbul’da düzenlenmiştir. Bu faaliyete on dokuz ülkeden elli sekiz kişi katılmış ve program çok sayıda öğrenci, araştırmacı ve ilgili alanlarda çalışan akademisyenlerin fikir alışverişlerine ev sahipliği yapmıştır. Bu program, genel anlamda “Mimari Mirası” ele almakla birlikte, Mostar ve Süleymaniye bölgelerinde yapılan iki ayrı atölye çalışması ve bu çalışmaların sonuçlarının ortaya konulmasıyla ortaya çıkmıştır (Şekil 5.10).

Çalışma İstanbul’u ve özelde Süleymaniye’yi ve içinde bulunduğu tarihi çevreyi tehdit eden unsurları inceleme amacını gütmüştür. İlk bölümde İstanbul’un o tarihteki durumu analiz edilmiş ve kentin mimari mirası üzerinde yoğunlaşmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde ise Süleymaniye Bölgesi’nde, kentin korunması ve korunmasının sürekliliğinin sağlanması için yapılabilecekler incelenmiştir.

Şekil 5.10 Atölye çalışması sırasında yapılan sokak ve cephe eskizleri (Pasic, Dodds, 1995)

Çalışmada, yasaların koruma restorasyon ve yeniden değerlendirme konularında daha kolaylaştırıcı bir etmen haline getirilmesine, merkezi yönetim, ev sahipleri ve kiracıları temsil eden uzmanlaşmış bir organizasyon tarafından yönetilen ve kendini finanse edebilen bir plan üretilmesi gerekliliğine değinilmiştir.

Kentsel koruma politikası seçilen mahalleyi çevreleyen ve hakim karakteri belirleyen alanın yeniden değerlendirilmesi ile başlayacaktır. Bunun için bu alanda yaşayan halkın sosyal ve ekonomik işlevlerinin yeterliliği de göz önünde bulundurulmalıdır.

Süleymaniye bölgesindeki kentsel yapının analizi, mahallenin hem ekonomik canlılığının hem de problemlerinin, bölgede bulunan sanayi faaliyetlerinden kaynaklandığını göstermektedir. Önerilen ise, sanayiinin sosyal ve ekonomik değeri, örneğin mahallenin ekonomik canlılığının korunması, ancak bu sanayiden kaynaklanan ölçek, kirlilik ve sağlığa zararlı durumların ortadan kaldırılması açısından bölgedeki faaliyet tiplerinin yeniden değerlendirilmesidir.

Bölgede halkın bilinçlendirilmesi gerekliliği de önemle vurgulanmaktadır. Gönüllülük de bu noktada önem kazanan kavramlardan biridir.

“Mahallelinin konut kimliği ihtiyacına cevap verecek şekilde spesifik öneriler, büyük tarihi yapılardan birinde kurulabilecek, mimarların ve öğrencilerin, toplum ve mahalleyle ilişki kurabilecekleri ve kişisel olarak konut yapılarının yenilenmesinde yardımcı olabilecekleri Uluslararası bir Araştırma Merkezini de içerebilir. Böyle bir merkez, sadece mahallenin yeniden değerlendirilmesine yardımcı olmayıp, aynı zamanda önemli bir problem olan kamu bilincinin gelişimi ve eğitime de yardımcı olacaktır.” (Pasic, 1995)

Bunların yanı sıra Belediye içerisinde sürekli bir Kentsel Yönetim biriminin oluşturulması (Şekil 5.11), yine belediyeye bağlı bir planlama-belgeleme merkezinin kurulması, dokümantasyon işlerinin bu merkezden sürdürülmesi veya bağımsız ve kendini finanse edebilen bir Kent Bilgilendirme Araştırma Merkezinin kurularak, sürekli olarak kent veri bankası arşivini ve konuyla ilgili çalışan tüm disiplinlerin çalışmalarını düzenlemesi ve disiplinler arası koordinasyonu sağlaması önerisi getirilmektedir. Bu biçimde de yapılan planlama çalışmaları birbirini takip eden süreçler biçiminde, sürdürülebilir hale gelebilecektir.

Şekil 5.11 Mimari Mirasın Bugünü Programı kapsamında yapılan atölye çalışmalarında ortaya çıkan “Kentsel Yönetim Birimi Yapılanma Önerisi” (Pasic, Dodds, 1995)

Ayrıca akademik kurumların bu konulardaki planlama ve uygulama çalışmalarına katılmasının hem mimari mirasın korunması ve tarihi bölgelerin yeniden değerlendirilmesine, hem de akademik eğitime de karşılıklı olarak yarar sağlayacaktır. Böylece eğitimde de gerçek sorunlar ele alınabilecek, hem de aktif bir ekonomik çalışma ortamı oluşturulabilecektir.

Bu programda, ana başlığı dolayısı ile de öncelikle teoride bir takım çözümler arama yoluna gidilmiş, yapılacak çalışmaların hem sürekliliğinin hem de niteliğinin olması bakımından da öncelikle ve yoğunlukla, ele alınan konular, tarih ve çevre bilinci ile kurumlar arası ve kurumlar ile halk arasında koordinasyon sağlanmasına yönelik öneriler getirilmiştir.

6. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

6.1 Örneklerin Değerlendirilmesi

Fransa'da tarihi mirasın korunması adına yapılan çalışmalar, yapılanmanın ve işleyişin doğruluğu, yerel bölgeler bazında yapılan çalışmaların devlete fazla yük bindirmeyişi ve kendiliğinden belediyeler arasında bir rekabetin oluşmasıyla tam kırk yıldır, tüm birimleriyle canla başla savunularak ve değişen iktidarların fikirler konusundaki tutarsızlıklarının kurbanı olmayarak, günümüze kadar başarıyla sürdürülmüş, uygulamada da istenen sonuçlar elde edilerek, yeniden değerlendirme ve koruma konusunda dünya çapında örnek kentler oluşturulmuştur. Ne yazık ki Türkiye'de durum böyle olmamakta, her yeni hükümet, her yeni belediye, sürekli olarak (temel ilkelere) değişiklikler yapmakta, dolayısıyla da uzun vadede tamamlanması gereken hiçbir etkinlik tam anlamıyla sonlandırılmamaktadır. Oysa alınan kararların sürekliliğinin de sağlanması, sadece günümüz için değil gelecek için de çözümler içermesi gerekmektedir.

Mostar'da yapılan yeniden canlandırma çalışmalarının, büyük ölçüde, özellikle de uygulama bazında bu denli başarılı olmasının nedeni ise, devlet, üniversiteler ve belediyelerin oldukça başarılı bir koordinasyon içerisinde dokuz yılı aşkın bir süredir bu konuda araştırma ve atölye çalışmalarının yürütülerek, ister proje bazında, isterse yüksek lisans veya doktora tezi bazında yapılan tüm çalışmaların merkez bir büro tarafından toplanması ve değerlendirilmesi, sonra da hayata geçirilmesidir. Her yıl yapılan çalışmalar, bir önceki yılın devamı niteliğinde olduğundan, sürekli aynı noktada dönüp dolaşılmamakta, daha ileriye gidilmekte ve günümüzdeki sonuçlara varılmaktadır.

Oysa, ne yazık ki ülkemizdeki örneklere bakıldığında, sistemin tam anlamıyla rayına oturmadığını, tarihin ve kültürün çıkarlarının yeterince gözetilemediğini görmekteyiz. Pek çok bölgede yapılan araştırmalar, birbirlerinin devamı niteliğinde olmadıklarından, hatta bir önceki çalışmalardan haberdar dahi olmadıklarından, aynı çemberin içinde dönülmekte, bu nedenle de yapılan çalışmalar sadece fikir bazında kalmakta, uygulamaya gelindiğinde kişisel karar ve doğruların uygulanması sonucunda da bugün içinde yaşadığımız plansız, düzensiz ve hatta kimliksiz tarihi çevreler ortaya çıkmaktadır.

6.2 Bir Sistem Önerisi

Dört örneğin de doğruları ve yanlışları ele alındığında tarihi çevrelerin kimlik ihtiyacına

cevap verecek spesifik öneriler getirecek olan, bir master planın yürütülmesinde araç olacak ve bir bütünün parçalarını teşkil eden birimlere ihtiyaç duyulduğu gözlemlenmektedir. Böyle bir birim önerisi olarak bölge bazında kurulacak, Araştırma Merkezlerinin hayata geçirilmesi, tarihi çevrelerin çehresini tamamen değiştirebilir.

Bu Araştırma Merkezi

- Yakın çevresine ait doküman ve bilginin toplanması ve bunun halk ile paylaşılması
- Kamu bilinci ve eğitiminin gelişimine yardımcı olunması
- Halkın tarihi çevre ile ilgili soru ve sorunlarına cevap aranması
- Kontrol ve uyarı mekanizmalarının sağlıklı işlemesi

gibi, günümüzde çok net bir biçimde ele alınmayan konular üzerinde çalışmalıdır.

Bu merkez, bölgedeki büyük yapılardan birinde kurularak çevreye ait dokümanları bünyesinde toplayabilecek, bunları halkın kullanımına da sunabilecektir.. Böyle bir merkezin yeniden değerlendirme çalışmalarına kaynak olabilecek kuramsal çalışmalar örneğin, bölgenin tarihçesi, arkeolojisi, binaların tarihi ve mimari özelliklerini ve tipolojilerini inceleyen araştırma, lisans üstü veya doktora tezi gibi yayınlar veya değişik okulların mimarlık öğrencileri, araştırmacılar tarafından yapılan kentsel koruma planına yardımcı olabilecek mahalle, sokak, bina ölçeğinde rölöve ve tespitlerdir. Bunlar özellikle, bölgeyle ilgili, mimari, restorasyon, arkeoloji ve sosyoloji gibi pek çok disiplinin ana temalarını oluşturduğu çalışmalar olmalı, böylece de sorunların analizinde mümkün olduğunca çok yönden durum incelenme olanağı bulmalıdır. Bu çalışmaların genel özelliği, birbirinden kopuk, süreklilik arz etmeyen, arandığında bulunması çok zor ve yayın özelliği kazanamamış, dolayısıyla yararlanılması mümkün olmayan çalışmalar halinde olmalarıdır. Bir diğer önemli grup da ülkemizdeki tarihi çevreler ile ilgili yabancı dillerde veya Türkçe yazılmış çok önemli belge ve anılardır. Bunlara da ulaşmak çok zordur. Ayrıca önemli bir gözlem de yapılacak değerlendirme çalışmaları ve kentsel koruma projeleri için gerekli olan sosyal yapı, nüfus değişimleri ve bölgelerin kültürel ve mimari kimliği konusunda yapılmış anket ve araştırmaların bulunmaması veya bunlara kolaylıkla ulaşılamıyor olmasıdır. Bu çalışma ve araştırmalar böyle bir araştırma merkezinin bünyesinde toplandığında, amacına daha uygun hizmet verebilecek, bilimsel çalışmalar da böylece yapıldıktan sonra kaybolup gitmek yerine, daha sonraki çalışmalara ışık tutabilecek, yön gösterebilecektir.

Bu merkez, sadece mahallenin yenilenmesine değil, önemli bir problem olan kamu bilincinin

gelişimi ve eğitime de yardımcı olacaktır. Özellikle de ilk ve orta dereceli okullar ile işbirliği içerisinde çalışabilecek olan böyle bir araştırma merkezi, tarihi çevre bilincinin küçük yaşlardan itibaren edinilmesine de yardımcı olacaktır.

Halk da herhangi bir soru veya sorun ile ilgili olarak, devlet dairelerinin kapısını aşındırmaktansa, hemen yanı başındaki bu merkeze başvurabilecektir. Bilgi ve verilerle donatılmış olan bir araştırma merkezi, bölgesindeki tarihi bina sahipleri, belediyeler ve Anıtlar Kurulu ile de işbirliği içerisinde, bölgedeki tarihi eser uygulamalarında da söz sahibi olabilecek, aynı zamanda küçük bölgelere hitap ettiğinden, mal sahiplerine uygulama için gerekli bilgi, doküman, malzeme tanıtımı, yapım tekniği ve işçilik konularında yardımcı olacak, gerektiğinde bölge ile ilgili tespitler yapacak, envanter çıkaracak, sokaklar, meydanlar ve cepheler ile ilgili yurt dışındaki örneklerde görüldüğü gibi, projeler üretecek, uygulamaları yönlendirecek ve değerlendirecek bir birim olacaktır.

Böylesine mahalleyle iç içe yaşayan bir kurum, mimarların ve mimarlık öğrencilerinin toplum ve mahalleyle ilişki kurabilecekleri ve kişisel olarak konut yapılarının yenilenmesinde veya fonksiyonlarını kaybetmiş binaların da yeniden değerlendirilmesinde yardımcı olacakları bir ortam yaratacaktır, böylece bir bakıma kontrol ve uyarı mekanizmaları da daha sağlıklı işleyebilecektir..

Bu yapılanmanın dışında, özellikle yurt dışından ülkemize gelerek çalışmalar yapan mimarlık öğrencileri veya mimar grupları için de, bu merkez bünyesinde çalışabilecekleri atölyeler ve hatta belki konaklama imkanları sağlandığında, bu çevrelerde çalışmalar yapmak da cazip hale gelecek, ortaya çıkan çalışmalardan da araştırma merkezi ve sonrasında da tarihi doku kazançlı çıkacaktır.

Bu araştırma merkezleri birbirleri ile de koordinasyon içerisinde bulunarak, bilgi aktarımı ve paylaşımını sağlanacak, belki biraz da güzel bir rekabet ortamı oluşturulacaktır.

6.3 Sonuç

Yeniden değerlendirme çalışmaları ile incelenen örnekler, birbirlerinden bağımsız sorunlar içeriyor ve değişik çözümler gerektiriyor da olsa, yeniden değerlendirme çalışmalarının ne kadar büyük bir titizlikle ele alınması gerektiğinin altını çizmektedir. Tarihi değerlerin yeniden keşfedilerek, insanın hizmetine tekrar girmeleri, tekrar kullanılmalrı ve bu çevrenin yaşayan bir çevre haline gelmesi için yapılacak bu çalışmalar, kültürün sürekliliği açısından

da büyük önem taşımaktadır.

Bu nedenle, özellikle ülkemizde, bu değerlerin korunması ve yaşatılması adına belki biraz da radikal kararlar alınması gerekli olabilmektedir. Böyle bir araştırma merkezleri sisteminin ele alınması ile yeniden değerlendirme çalışmalarında ve özellikle bu çalışmaların uygulanmasında niteliği sağlayacak etmenlerin, yani multi-disipliner çalışmalar, uluslararası çalışmalar, tarihi çevrelerin küçük bölgeler halinde ele alınması ve çalışmaların sürekliliğinin sağlanması faktörlerinin bir araya gelebildiği görülmektedir. Bu da daha nitelikli bir tarihi çevre için atılacak, farklı ve yararlı bir adım olabilir.

KAYNAKLAR

- Ahunbay Z., (1996), "Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon", Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul
- Ahunbay Z., (1995), "İstanbul Karasurlarının Kent Kimliğine Etkisi", Mimarlıkta Kalite Sempozyumu, 1995, Bursa, 156-160
- Akçura N., (1992), "Günümüzde Tarihi Çevre Koruması Konusunda Görüşler", Mimarlık Dergisi, 249:7
- Akın N., (1995), "İstanbul'un Tarihi Çevrelerinde Kimlik Değişimi ve Yitirilen Çevresel Kalite", Mimarlıkta Kalite Sempozyumu, 1995, Bursa, 150-153
- Al-Ahmar, J., Ezgeç P., Güvenç A., Ş., (1995), "Süleymaniye Conservation Area", Mimari Mirasın Bugünü Programı, İstanbul Süleymaniye & Mostar 2004, Program Raporu, İstanbul
- Baytin Ç., (1994), "Tarihi Çevrelerde Yeni Yapı Olgusuna Bir Yaklaşım, İstanbul Örneğinde bir Uygulama Modeli", Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi
- Branca A. F., (1976), "Tarihsel Çevrede Yapı Eylemi, Mimarlık Dergisi, S. 85
- Çolakoğlu B., Patterson H., Savin B., Ünal G., Ü., (1995), "Documentation and Information" Mimari Mirasın Bugünü Programı, İstanbul Süleymaniye & Mostar 2004, Program Raporu, İstanbul
- Eldem N., Yücel A., Kamil M., (.), "Sultanahmet Meydanı Çevresi ve Ayasofya Soğukçeşme Sokağı Koruma ve Geliştirme Projesi", Mimarlık Dergisi, ...: 19-23
- Erder C., (1971), "Tarihi Çevre Kaygısı", ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, Ankara
- Erder C., (1975), "Tarihi Çevre Bilinci", ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, Ankara
- Gardiner J., (1990), "Ville de Montreal - Plan Directeur d'Amenagement et de Developpement de l'Arrondissement Centre - Projet", Service de l'Habitation et du Developpement Urbain - Bureau du Plan d'Urbanisme, Montreal
- Hasol D., (1970), "Mimarlık, Şehircilik ve Türkiye'nin Sorunları", Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul
- Hasol D., (1988), "Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü" Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul
- Kuban D., (1992), "Mimarlık Kavramları", Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul
- Kuban D., (2000), "Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu", Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul
- Kubat A. S., (1995), "Tarihi Mirasın Sürdürülmesi ve Şehir Kimliği: Anadolu Kale Yerleşmeleri Sokaklarından Örnekler", Mimarlıkta Kalite Sempozyumu, 1995, Bursa, 291-299
- Müller-Wiener W. ve Cramer J., (1982) "İstanbul~Zeyrek, Studien zur Erhaltung eines Traditionellen Wohngebietes", Deutsches Orient Institut, Hamburg

- Müller Wiener W., (1998) "İstanbul'un Tarihsel Topografyası", Yapı Kredi Yayınları, İstanbul
- Okyay İ., (2001), "Fransa'da Kentsel Sit Alanlarının Korunması - Malraux Yasası", Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul
- Özen H., (1995), "Günümüz Kentlerinin Kimlik Arayışı İçinde Tarihsel Kent Mekanlarının Rolü", Mimarlıkta Kalite Sempozyumu, 1995, Bursa, 287-290
- Özer B., (1993), "Yorumlar, Kültür-Sanat-Mimarlık" Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul
- Öztürk O., (2001), "Mostar Eski Kent Dokusunu Değerlendirme ve Savaş Sonrası Planlama Önerisi", Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul
- Pasic A., (1994), "Mostar Workshop Report 1994", Research Center for Islamic History, Art and Culture, İstanbul
- Pasic A., Dodds J., (1995), "Workshop on Istanbul and the Suleymaniye Area, Report Summary", Mimari Mirasın Bugünü Programı, İstanbul Süleymaniye & Mostar 2004, Program Raporu, İstanbul
- Pasic A., (1999), "Reclaiming Historic Mostar - Opportunities for Revitalization", Aga Khan ve World Monuments Fund, İstanbul
- Sönmez N., (1988), "Koruma ve Restorasyon, Mimarlık Lisans Eğitimi 4. Sınıf Ders Notları", Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul
- Şahin, İ., (1995) "Planlama Süreci İçinde, Planlamanın Tarihi-Kültürel Miras ile Kent Bilimi ve Kimliği Üzerine Etkileri", Mimarlıkta Kalite Sempozyumu, 1995, Bursa, 142-149
- Şentürer A., (1995), "İnsanın Uyum-Yaratma İkilemi ve Mimaride Eski-Yeni Tartışması", Yapı Dergisi, 159, İstanbul
- Tanyeli U., Saraçlar G., (1984), "Tarihsel Çevreyi Koruma Kavramına Eleştirel Bir Bakış", Mimarlık Dergisi, 10, İstanbul
- Tekeli İ., (1987), "Kentsel Korumada Değişik Yaklaşımlar Üzerine Düşünceler, Korumacı Yaklaşımlarda Amaç Farklılaşması", Türkiye 2. Dünya Şehircilik Kolokyumu, İstanbul
- Yıldırım H., (1996), "Tarihi Kent Dokularının Çağdaş Koruma ile Yeniden Canlandırılması ve Yeni Yapı Tasarımları", Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul
- Yürekli H., Akpınar, İ., Dökmeci V., (1995), "Divanyolu", Mimarlıkta Kalite Sempozyumu, 1995, Bursa, 303-311

ÖZGEÇMİŞ

Doğum tarihi 26.02.1976

Doğum yeri Karlsruhe/ALMANYA

Lise 1987-1995 Özel Sankt Georg Avusturya Kız Lisesi

Lisans 1995-2001 Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Fakültesi.
Mimarlık Bölümü

Yüksek Lisans 2001-2003 Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
Bina Bilgisi Anabilim Dalı, Mimari Tasarım Programı

Çalıştığı Kurumlar

2000-2001 Consilium Mimarlık Mühendislik Müş. Ltd Şti.
2001-Devam ediyor YTÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü
Araştırma Görevlisi

